GOVERNMENT OF SINDH
SCHOOL EDUCATION & LITERACY DEPARTMENT
Karachi, dated: 20th November, 2019

NOTIFICATION

School Education & Literacy Department, Government of Sindh is pleased to notify the reviewed Curriculum for Grade XI and XII for the subjects of Sindhi, Biology, Physics, Chemistry, English Literature and Computer Science, Ethics for Grade III and IV, Computer Science for Grade IX and X developed by the Directorate of Curriculum, Assessment & Research (DCAR).

(-AHSAN ALI MAANGI-PAS)
Secretary to Government of Sindh

NO: SO (G-III) SELD/3-910/18 Karachi, Dated: 20th November, 2019

Copy is forwarded for information and necessary action:

1. The Chairman, Sindh Textbook Board, Jamshoro.
2. The Director, Directorate of Curriculum, Assessment & Research, Jamshoro
3. The Chief Program Manager, Reform Support Unit (RSU), Karachi.
4. The Chief Advisor, School Education & Literacy Department, Karachi.
5. The P.S to Secretary School Education & Literacy Department, Karachi.
6. Office Order File.

20/11/2019
SECTION OFFICER (G-III)

سنڌي لازميءَ جو نصاب

يارهين ۽ ٻارهين ڪلاس لاءِ

2019

اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ، ڄامشورو

پيش لفظ

نصاب جي تشڪيل هڪ مسلسل عمل آهي. جيڪڏهن اسان ڪي موجوده ترقيءَ واري دؤر سان گڏ هلڻو آهي تہ نصاب جي تشڪيل ۽ سڌارن جو عمل جاري رهڻ گهرجي .ايڪيهين صديءَ ۾ تيزيءَ سان ايندڙ تبديلين سبب علم ۽ ٽيڪنالاجيءَ جي ميدان ۾ بہ ڪيترين ئي اڳڀرايون ٿيون آهن. انهن کي ايندڙ نسلن تائين پهچائڻ جي ضرورت آهي .

پاڪستان ۾ ويجهي ماضيءَ ۾ نصابي سڌارن جي شروعات 2005 کان ڪئي وئي. 2006-07 ۾ ٻاراڻي ابتدائي تعليم (ECE) کان ٻارهين درجي تائين نصاب ۾ گهربل تبديليون آڻي، لاڳو ڪيو ويو. گذريل سالن ۾ ان نصاب کي درسي ڪتابن ،استادن جي تربيت ۽ امتحاني عمل ذريعي شاگردن تائين پهچايو ويو .2010ع ۾، 1973ع جي آئين ۾ارڙهين ترميم آندي وئي، جنهن جي نتيجي ۾ تعليم سميت ٻين ڪيترن ئي شعبن کي مڪمل طور صوبن جي حوالي ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ويو .

سنڌ صوبي ۾ نصاب جوڙڻ جي عمل کي اڳتي وڌائڻ لاءِ DCAR کي ذميواري سونپي وئي آهي، جنهن 2006ع جي نصاب جو جائزو ورتو، ان ۾ گهربل تبديلين جو عمل شروع ڪيو آهي . سنڌ جي تعليم ۽ خواندگيءَ واري کاتي پاران موجوده نصاب تي نظرثانيءَ لاءِ لاڳاپيل ماهرن ۽ استادن جون ڪاميٽيون جوڙيون ويون آهن. جن جي گڏيل صلاح، مشورن، محنت ۽ دلچسپيءَ سان مختلف مضمونن جا نصابي مسودا تيار ڪيا پيا وڃن ان سلسلي ۾ ڊائريڪٽوريٽ آف ڪريڪيولم اسيسمينٽ اينڊ ريسرچ پاران سنڌي ٻوليءَ جي ماهرن ۽ استادن تي مشتمل هڪ ڪاميٽي جوڙي وئي، جنهن سنڌي ٻوليءَ جي نصاب جو ابتدائي مسودو تيار ڪيو ۽ ان کانپوءِ سنڌ جي تعليم کاتي پاران مُقرر ڪيل صوبائي نصاب ڪاميٽيءَ انهيءَ تي نظرثاني پڻ ڪئي.

سنڌي ٻوليءَ جي نصاب کي 2006ع ۽ 2009ع وارن معيارن (Standards) جي بنياد تي جوڙيو ويو هو. ان ۾ ٻوليءَ جي مهارتن جن ۾ ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پڙهڻ ۽ لکڻ کان سواءِ تقرير، تخليقي تحرير، زبان شناسي ۽ زندگيءَ جي مهارتن کي بہ لاڳاپيل معيارن موجب شامل ڪيو ويو هو. گذريل سالن ۾ ڄاڻايل نصاب کي لاڳو ڪرڻ کان پوءِ محسوس ڪيو ويو تہ ان کي استادن، شاگردن ۽ درسي ڪتاب لکندڙن لاءِ وڌيڪ سَوَلو بڻائڻ جي گهرج آهي. نصاب ۾ اهڙن مضمونن ۽ عنوانن کي بہ شامل ڪجي، جن سان شاگردن ۾ رواداريءَ، انساني حقن جي پاسداريءَ، ٽيڪنالاجيءَ جو استعمال، ڪرپشن کان نفرت ۽ جمهوري روين سان لڳاءُ پيدا ٿي سگهي، تہ جيئن اُهي سماج ۾ هڪ بهتر انسان جي حيثيت سان، سگهارو ڪردار ادا ڪري سگهن.

سنڌي ٻوليءَ جي نصاب 2019ع جون خاص خوبيون هيٺ ڏجن ٿيون :

- هن نصاب جو ڍانچو، ٻين مضمونن سان هم آهنگ ڪيو ويو آهي. ان ۾ هر معيار موجب (Standards)، مرحليوار حدن (Benchmarks) ۽ سکيا جي حاصلات (Learning Objectives) جو واڌارو ڪيو ويو آهي ته جيئن ان کي پڙهڻ ۽ استعمال ڪرڻ ۾ آساني پيدا ٿئي.

- ٻارهين درجي جي شاگردن لاءِ به تقرير، پسنديدگي ۽ تنقيد وارين صلاحيتن جا معيار مقرر ڪري، انهن کي 'مرحليوار حد' ۽ 'سکيا جي حاصلات' ۾ ورهايو ويو آهي.

- سنڌي ٻوليءَ جي سيني مهارتن جي 'سکيا جي حاصلات' جو جائزو وٺي، انهن کي هڪ ٻئي سان هم آهنگ ڪيو ويو آهي. جو ته ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پڙهڻ ۽ لکڻ جي عملن کي هڪ ٻئي کان الڳ ڪري، ٻوليءَ جي سکيا جي مقصدن کي حاصل نٿو ڪري سگهجي .

- ادب جي تاريخ کي ٽالپرن جي دور تائين محدود ڪرڻ بدران هاڻي موجوده دور جي ادبي تاريخ جو مطالعو تجويز ڪيو ويو آهي، ان لاءِ ادبي تاريخ جا ڪتاب پڻ تجويز ڪيا ويا آهن.

- گرامر جي سکيا جي سلسلي ۾ 'زبان شناسي' جي مهارت ۾ وضاحتون ڏنيون ويون آهن ۽ ان جا معيار، حدِ تدريج ۽ سکيا جي حاصلات ڏنا ويا آهن. ان ڪانسواءِ انهن جي مطالعي لاءِ گرامر جا ڪتاب حوالي طور ڏنا ويا آهن.

- نصاب ۾ نظم ۽ نثر جا درجيوار عنوان به ڏنا ويا آهن، ته جيئن ليکڪن، استادن ۽ شاگردن کي سهولت ٿئي.

- نصاب ۾ نثر واري ڀاڱي ۾ مضمونن ڪانسواءِ ڪهاڻيون، ڊراما، آتم ڪٿا، ادبي سفرناما، ادبي خط ۽ مزاحيا ادب جون صنفون پڻ شامل ڪيون ويون آهن ته جيئن شاگرد ادب جي سيني صنفن جي اهميت سمجهي سگهن ۽ انهن کان واقف ٿي سگهن. شاگرد، ان طرح مضمونن واريءَ يڪسانيت مان نڪري نثر پڙهڻ ۾ دلچسپي وٺندا.

- نصاب لاءِ اضافي تدريسي مواد لاءِ اڳوڻو ناول تبديل ڪري نئين ناول جو نالو ڏنو ويو آهي.

- نصاب جي نظم واري ڀاڱي ۾ سنڌي ڪلاسيڪل، لوڪ ادب، روايتي/ عروضي ۽ جديد شاعرن کي شامل ڪيو ويو آهي ته جيئن شاگرد سنڌي شاعريءَ جي سموري سفر کان واقف ٿي سگهن ۽ نظم جي مختلف دؤرن جي اوسر کي به سمجهي سگهن.

- درسي ڪتابن جي تياريءَ لاءِ تفصيلي ۽ عمل جوڳيون سفارشون ترتيب ڏنيون ويون آهن ته جيئن ليکڪ ۽ نظرثاني ڪندڙ ان مان رهنمائي حاصل ڪري سگهن.

- استادن لاءِ جديد تدريسي مهارتن ۽ ٽيڪنڪس کي به نصاب جو حصو بڻايو ويو آهي.

- روزمره جي مهارتن جي حوالي سان روزاني زندگيءَ سان لاڳاپيل موضوعن ۽ سکيا جي حاصلات کي نصاب ۾ شامل ڪيو ويو آهي.

- جاچ ۽ جائزي جي اهميت کي نظر ۾ رکندي، ليکڪن ۽ استادن جي رهنمائيءَ لاءِ جائزي بابت مواد نصاب ۾ شامل ڪيو ويو آهي ته جيئن ٻوليءَ جي مهارتن کي درست انداز سان پرکي سگهجي.

- شاگردن جي تخليقي ۽ تنقيدي صلاحيتن کي اڀارڻ ۽ اجاگر ڪرڻ لاءِ ’سکيا جي حاصلات‘ ۽ ’سرگرمين‘ کي نصاب جو حصو بڻايو ويو آهي.

اميد ته ليکڪ ۽ لاڳاپيل ادارا، هن نصاب جي روح مطابق، درسي ڪتابن جي تياري ۽ گهربل مواد تيار ڪندا. اهڙيءَ طرح استادن جي تربيتي ادارن، وس وارن ۽ امتحان وٺندڙن مان به اميد ڪئي وڃي ٿي ته سنڌي ٻوليءَ جي جديد تقاضائن، هدايتن ۽ سفارشن موجب پنهنجي پنهنجي ادارن جي دائره ڪار ۾ ضروري تبديليون ڪندا ته جيئن نصاب جي اصل روح موجب شاگردن جي تعليم ۽ تربيت ممڪن بنائي سگهجي .

اداري، ڪاميٽيءَ جي چيئرمين، ميمبرن ۽ ٻين ادارن ۽ انهن سڀني فردن جو ٿورائتو آهي، جن جي تعاون ۽ ڪوشش سان هيءُ نصاب تيار ٿيو آهي. اميد ته هن نصاب ڪي عمل ۾ آڻڻ دوران به تعاون جاري رهندو. آخر ۾ سڀني لاڳاپيل ادارن ۽ فردن کي گذارش ڪجي ٿي ته نصاب کي وڌيڪ بهتر بنائڻ لاءِ اداري کي پنهنجين تجويزن ۽ مشورن کان ضرور آگاهه ڪندا .

پاران :

اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ ، ڄامشورو

فهرست

مادري زبان طور سنڌي ٻوليءَ جي تدريس جي اهميت ....
سنڌي ٻوليءَ جي تدريس جا بنيادي هدف ....
عام هدف ....
خاص هدف ....
اعليٰ ثانوي سطح تي سنڌي ٻوليءَ جي تدريس جا مقصد ....
سنڌي ٻوليءَ جون مهارتون ....
ٻڌڻ Listening ....
ڳالهائڻ Speaking ....
پڙهڻ Reading ....
لکڻ Writing ....
تقرير Speech ....
تخليقي تحرير Creative Writing ....
زبان شناسي Language Cognition ....
پسنديدگي ۽ تنقيد Appreciation & Criticism ....
زندگيءَ جون مهارتون Life Skill ....
ٻارهين درجي لاءِ تجويز ڪيل ليکڪ ۽ شاعر ....
درسي ڪتاب جي تياري ....
تجويز ڪيل تدريسي حڪمت عمليون Teaching Strategies ....
جائزي لاءِ حڪمت عمليون Assessment Strategies ....
سنڌي ٻوليءَ جي نصاب لاءِ ماهرن ۽ استادن جي ڪاميٽي ....
سنڌي ٻوليءَ جي نصاب لاءِ ماهرن جي نظرثاني ڪاميٽي ....

مادري زبان طور سنڌي ٻوليءَ جي تدريس جي اهميت

ڪنهن ٻوليءَ جي اهميت جو اندازو انهيءَ ڳالهه مان لڳائي سگهجي ٿو تہ اها ڪيتري پراڻي ۽ شاهوڪار آهي. ان ۾ علمي ۽ ادبي زبان بنجڻ جي ڪيتري صلاحيت آهي .ماڻهن جو ڪيترو تعداد ان کي پنهنجيءَ سوچ، گفتگو، تحرير ۽ تعليم جي ذريعي طور ڪم آڻي ٿو، ۽ اها ٻولي ڪيتري ايراضيءَ ۾ ڳالهائي، لکي ۽ پڙهي وڃي ٿي. انهن ڳالهين کي سامهون رکي ائين چئي سگهجي ٿو تہ:

1. سنڌي ٻولي، دنيا جي قديم ۽ اوائلي ٻولين مان هڪ آهي. ان کي پنهنجو اڪٿ علمي ۽ ادبي خزانو آهي، جيڪو تمام گهڻي انداز ۾ عام ماڻهن جي گفتگوءَ ۽ سنڌي لغات ۾ محفوظ آهي. .اسان جي شاعرن ۽ اديبن پنهنجي علمي ۽ ادبي ڪماليت جو اظهار، سنڌي ٻوليءَ ۾ ئي ڪيو آهي ۽ ان وسيلي ئي سنڌن خيال اسان تائين پهچي سگهيا آهن.

2. سنڌي ٻولي، صدين کان اسان جي قديم تهذيب ۽ تمدن جو مظهر آهي. هن ٻوليءَ ۾ اسان جو تهذيبي، ثقافتي ۽ تاريخي سرمايو پڻ محفوظ آهي.

3. سنڌي ٻولي نہ فقط سنڌ ۾ ڳالهائي وڃي ٿي، جيڪو پاڪستان جو ٻيو نمبر وڏو صوبو آهي، پران جون حدون ماضيءَ ۾ اُچ شريف ۽ ملتان کان بہ اڳتي تائين پکڙيل هيون. انهن علائقن ۾ بہ قديم زماني ۾ سنڌي ٻولي استعمال ٿيندي هئي. ان کان سواءِ سنڌي ٻولي، هندستان جي بہ ڪيترين ئي رياستن ۾ نہ فقط ڳالهائي وڃي ٿي، پر اتي ان کي قومي ٻوليءَ جو درجو پڻ حاصل آهي. سنڌي ٻولي، دنيا جي ٻين بہ ڪيترن ئي ملڪن، جهڙوڪ: برما، هانگ ڪانگ، سري لنڪا، ٿائيلئنڊ، انڊونيشيا، ملائيشيا، سينگاپور، آسٽريليا، جپان، اوڀر آفريڪا، ڏکڻ آفريڪا، برطانيا، آمريڪا، فرانس، جرمني، ڪئناڊا، عراق، ايران، عربستان ۽ عرب امارتن وغيره ۾ رهندڙ سنڌي ماڻهو، پنهنجي روزاني ڪاروهنوار، محفلن ۽ مجلسن ۾ ڳالهائيندا رهن ٿا.

4. هيءَ ٻولي موجوده زماني ۾ ڪمپيوٽر، انٽرنيٽ ۽ وڻج واپار لاءِ مارڪيٽنگ جي ٻولي بڻجي چڪي آهي.

- هن وقت هيءَ ٻولي اليڪٽرانڪ ميڊيا جي ٻوليءَ جي حيثيت حاصل ڪري چڪي آهي. پاڪستان ۾ خانگي ٽيليويزن جي ستن چئنلن تان هن ٻوليءَ ۾ چوويهہ ئي ڪلاڪ نشريات جاري آهي. اهي چئنل دنيا جي ڪيترن ئي ملڪن ۾ روزانہ ڏٺا وڃن ٿا.

- اهڙيءَ طرح اخباري ميڊيا تي سنڌ مان روزانو ٽيهه کن اخبارون، جن ۾ هفتيوار اخبارون، ماهوار ۽ ٽماهي رسالا پڻ شايع ڪيا ويندا آهن.

5. سنڌي ڳالهائيندڙ ٻارن لاءِ سنڌي ٻوليءَ جي سکيا / پڙهائڻ جو سلسلو سنڌ ۾ صدين کان هلندڙ آهي.

6. انهن حقيقتن جي آڌار تي اهوچئي سگهجي ٿوته سنڌي ٻولي اڄ به دنيا جي اهم ٻولين مان هڪ آهي، جنهن جي مادري زبان توڙي غيرمادري زبان طور سکيا / تدريس جي وڏي ضرورت آهي ۽ ان جي پڙهائڻ لاءِ قومي جذبي ۽ پيشه ور استادن جي به گهڻي گهرج آهي.

7. سنڌي ٻوليءَ جي مادري توڙي غير مادري زبان طور لازمي تدريس لاءِ سنڌ جي صوبائي اسيمبليءَ 7 جولاءِ 1972ع تي، سنڌي ٻولي لازمي طور پڙهائڻ ۽ سيکارڻ جو '1972ع وارو ائڪٽ' بحال ڪيو، جنهن ۾ اهو ضروري ڄاڻايو ويو هوته سنڌي ٻوليءَ جي لازمي سکيا ۽ دفترن ۾ عام استعمال جو جوڳو بندوبست ڪيو وڃي ۽ ان سلسلي ۾ تحقيقي رٿائون پڻ جوڙيون وڃن.

8. سنڌي ٻوليءَ جي وسعت جو اندازو انهيءَ ڳالهه مان به لڳائي سگهجي ٿو ته ان ۾ دنيا جي اڪثر ٻولين جي پيٽ ۾ ڳالهائيندڙ ماڻهو، دنيا جي ڪهڙي به ٻوليءَ جا صوتي آواز سولائيءَ سان اچاري سگهن ٿا .

9. سنڌي ٻوليءَ جي علمي، ادبي ۽ ثقافتي اهميت جو خيال رکندي، انگريز سرڪار پنهنجي دور ۾ سنڌي ٻوليءَ کي اسڪولن، ڪاليجن، سرڪاري دفترن، عدالتن ۽ وڻج واپار ۾ رائج ڪيو. پر اهو به ڌيان ۾ رکڻ گهرجي ته سنڌ ۾ سومرن جي حڪومت واري دور (1010ع-1351ع) ۾ اسلام جي داعين، اسلام جي تبليغ، سنڌي ٻوليءَ ذريعي ڪئي ۽ اسان کي اها شهادت ملي ٿي ته ارغونن، ترخانن، مغلن ۽ ڪلهوڙن جي دور ۾ به سنڌي ٻولي، سنڌ جي مدرسن ۾ تعليمي ذريعي طور رائج هئي.

10. پاڪستان جي تحريڪ دوران ٻين علائقن جي ٻولين وانگر سنڌ ۾ سياسي ۽ نظرياتي سجاڳي آڻڻ ۾ سنڌي ٻوليءَ جو اهم ڪردار رهيو. سنڌ ۾ اهڙي سياسي سجاڳي سنڌي اخبارن ۽ رسالن ذريعي آئي.

11. سنڌي ٻولي، پنهنجي بنيادي وياڪرڻي جوڙجڪ ۽ لفظن جي ذخيري جي لحاظ کان، اردو ٻوليءَ ۽ پاڪستان جي ٻين ٻولين سان ويجهي لڳ لاڳاپي واري زبان آهي.

12. سنڌي ٻوليءَ جي اهميت ۽ حيثيت کي آڏو رکندي سنڌ سرڪار 7 جولاءِ 1972ع واري، سنڌ اسيمبليءَ جي بحال ڪيل ائڪٽ مطابق سنڌي ٻوليءَ جي ترقيءَ ۽ واڌاري تي خاص ڌيان ڏنو آهي. ان ڪي سنڌي ڳالهائيندڙ شاگردن لاءِ مادري زبان طور ۽ سنڌي ٻولي نہ ڳالهائيندڙ شاگردن لاءِ غير مادري زبان طور لازمي قرار ڏنو آهي. سنڌي ٻوليءَ جي انهيءَ جائزي کان پوءِ اها ڳالهہ چٽي ٿي وڃي ٿي تہ سنڌي ٻوليءَ جي تاريخي، تهذيبي، علمي، ادبي، سماجي، ثقافتي ۽ قومي ٻڌيءَ جي لحاظ کان تمام گهڻي اهميت آهي.

13. سنڌي ٻوليءَ جي لسانياتي، علمي، ادبي ۽ ثقافتي اهميت کي آڏو رکندي ،سنڌي ٻوليءَ جي سکيا / تدريس جو نصاب انتهائي محنت ۽ خبرداريءَ سان جوڙيو ويو آهي.

سنڌي ٻوليءَ جي تدريس جا بنيادي هدف

عام هدف:

1. سنڌي زبان، پاڪستان جي چئني صوبن جي بنيادي زبانن مان هڪ اهم زبان آهي، جيڪا سنڌ ۽ سنڌ جي حدن کان ٻاهر بلوچستان ۽ پنجاب جي ڪجھ ڀاڱن ۾ بہ ڳالهائي ۽ سمجهي وڃي ٿي. تازو ئي بلوچستان ۾ پرائمري سطح تي سنڌي ٻوليءَ جي سکيا پڻ شروع ڪئي وئي آهي. سنڌي زبان سڄيءَ سنڌ ۾ سرڪاري، دفتري ۽ تعليمي تدريسي زبان طور ڳالهائي، سمجهي، لکي ۽ پڙهي وڃي ٿي. ان بنياد تي سنڌ جو هر شاگرد ان قابل هئڻ گهرجي، جو هو سمورين مهارتن جي روشنيءَ ۾ لاڀ حاصل ڪري سگهي.

2. سنڌي ٻولي، سنڌ ۽ پاڪستان جي حدن کان ٻاهر پاڙيسري ملڪ هندستان ۽ دنيا جي ٻين ڪيترن ئي ملڪن ۾ پڻ ڳالهائي ۽ سمجهي وڃي ٿي. نشرياتي ۽ اطلاعاتي رابطن، ڪمپيوٽر ۽ انٽرنيٽ جي حوالي سان بہ سنڌي زبان، دنيا جي انهن اهم زبانن ۾ شمار ٿئي ٿي، جيڪي انگريزيءَ، عربيءَ ۽ اردوءَ وانگر ڪمپيوٽر ۽ انٽرنيٽ تي اچي ويون آهن. ان ڪري سنڌي شاگردن کي هن زبان جي ان ٽيڪنالاجيءَ واري رخ جي ڄاڻ پڻ حاصل ڪرڻ گهرجي.

3. سنڌي زبان ،عام ڳالهہ ٻولهہ سان گڏ علم ادب، صحافت، وڻج واپار، سرڪاري آفيسن، ڪورٽن، تعليم ۽ تدريس، سائنس ۽ ٽيڪنالاجي، ثقافت، سياحت، راندين ۽ ٻين ڪيترن ئي ميدانن ۾ بہ ڪتب اچي ٿي. ان لحاظ کان شاگردن کي ان قابل هئڻ گهرجي تہ اهي هر ڏس ۾ سنڌيءَ جي ڀرپور ڄاڻ حاصل ڪري سگهن.

4. سنڌي ٻوليءَ ۾ ٻين زبانن جي لفظن، تصورن ۽ بيان جي انداز ۽ صنفن کي پاڻ ۾ سمائڻ جي مڪمل صلاحيت پڻ موجود آهي. ان ڪري سنڌي ڳالهائيندڙ ٻار، لفظ سازيءَ ۽ مضمون نويسيءَ ۾ مهارت حاصل ڪري، پنهنجا جوهر ڏيکاري سگهن.

5. سنڌي زبان، ڪمپيوٽر ٽيڪنالاجي ۽ ٻين جديد دور جي گهرجن جو پورائو ڪري سگهي ٿي، ان ڪري سنڌي شاگرد، وقت جي جديد تقاضائن جو شعور ۽ ساڃاھ حاصل ڪرڻ لاءِ گهربل مهارتن تي بہ عبور حاصل ڪري سگهن.

خاص هدف:

سنڌ ۾ سنڌي ٻوليءَ جي تدريس اِن ريت هئڻ گهرجي، جو سنڌي شاگرد ان قابل ٿي سگهي ته:

1. سنڌي ٻوليءَ جي وياڪرڻي جوڙجڪ، وُسعت / ڪشادگيءَ ۽ اهليت جي ڄاڻ حاصل ڪري سگهي.
2. سنڌي ٻوليءَ ۾ ڳالهه ٻولهه جي تقاضائن (لهجي، اُچار ۽ ادائگيءَ) جي لحاظ کان عبور حاصل ڪري سگهي.
3. سنڌي ٻوليءَ ۾ بيان ڪيل ڳالهين، گفتگو ۽ تقريرن کي ٻڌي، پورو اِدراڪ حاصل ڪري سگهي.
4. سنڌي ٻوليءَ جي نثر ۽ نظم جي ڌار ڌار صنفن ۽ طرزِ بيان کي پڙهي، انهن ۾ فرق ڪري، پسند ڪري ۽ تنقيد ڪري سگهي.
5. سنڌيءَ ٻوليءَ ۾ زباني ۽ تحريري طور بهترين انداز سان پنهنجي دلي ڪيفيت جو اظهار ڪري سگهي.
6. پنهنجي ذاتي ۽ قومي زندگيءَ ۾ سنڌي ٻوليءَ جو عام استعمال ڪري سگهي ۽ ان سلسلي ۾ سنڌي زبان جي ادبي ذخيري جو اڀياس ڪري سگهي، ته جيئن هو قومي وقار، تهذيب ۽ ثقافت جو اعلیٰ شعور، ادِراڪ ۽ زندگيءَ جون مهارتون حاصل ڪري سگهي.

تدريسي مقصد (Objectives)

اعلىٰ ثانوي سطح:

سنڌي ٻوليءَ جي تدريس وسيلي شاگرد اِن لائق ٿي سگهي ٿو:

1. سنڌي ٻوليءَ جي زبان شناسيءَ تي مڪمل عبور حاصل ڪري سگهي.
2. سنڌي ٻوليءَ ۾ احساسن، جذبن، خيالن ۽ تصورن جي حوالي سان ڪيل ڳالهه ٻولهه جو مڪمل ادراڪ ڪري سگهي.
3. سنڌيءَ ۾ پنهنجو مافي الضمير، حوالن سميت ڳالهه ٻولهه ، گفتگو ۽ تقرير وسيلي سمجهائي سگهي.
4. سنڌي نثر ۽ نظم جي صورت ۾ موجود ادب پارن، صحافت، دفتري ۽ ڪورٽ جي گهرجن، جديد ادبي، علمي ۽ ٽيڪنيڪي تقاضائن جي حوالي سان لکڻين کي پڙهي، انهن جو پورو فهم حاصل ڪري سگهي. انهن کي ساراهي ۽ تنقيد پڻ ڪري سگهي.
5. سنڌيءَ ۾ خيالن، جذبن، احساسن، تاثرات، تصورن ۽ سماجي گهرجن جي حوالي سان صاف ۽ سهڻيون لکڻيون پيش ڪري سگهي.
6. عملي زندگيءَ جي علمي، ادبي، صحافتي، دفتري، عدالتي، ٽيڪنيڪي ۽ ٻين سماجي گهرجن ۾ سنڌي ٻوليءَ کي مهارت سان ڪتب آڻي سگهي.

سنڌي ٻوليءَ جون مهارتون

1. ٻڌڻ	Listening
2. ڳالهائڻ	Speaking
3. پڙهڻ	Reading
4. لکڻ	Writing
5. تقرير	Speech
6. تخليقي تحرير	Creative Writing
7. زبان شناسي	Language Cognition
8. پسنديدگي ۽ تنقيد	Appreciation and Criticism
9. زندگيءَ جون مهارتون	Life Skills

يارهين ۽ ٻارهين ڪلاس لاءِ (Grades XI-XII)

ٻڌڻ Listening

معيار Standards	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. سنڌيءَ ۾ نثر ۽ نظم ڪي تنقيدي حوالي سان ٻڌي، ان جو تجزيو ڪري سگهن. 2. گهٽ ۾ گهٽ سورهن هزار لفظن ۽ ترڪيبن جو ذخيرو ٻڌي ۽ انهن کي ذهن نشين ڪري سگهن. 3. سُرَ سماءَ جي سمورن وسيلن مان مليل معلومات ٻڌي ۽ تجزيو ڪري سگهن.
مرحليوار حد Benchmarks	1. سنڌي نثر جي مختلف صنفن کي خوبين ۽ خامين سميت ٻڌي، سمجهي ۽ تجزيو ڪري سگهن. 2. سنڌي نظم جي مختلف صنفن کي خوبين ۽ خامين سميت ٻڌي، سمجهي ۽ تجزيو ڪري سگهن. 3. سنڌي ٻوليءَ جي مختلف لفظن ۽ ترڪيبن کي ٻُڌي، انهن جي اصطلاح، اشتقاق، عدد، جنس ۽ حالت وغيره کي سمجهي سگهن. 4. مختلف ذريعن جهڙوڪ: ريڊيو، ٽي وي، موبائل، انٽرنيٽ وغيره جي ذريعي مليل معلومات ٻڌي، سمجهي ان جو استعمال ڪري سگهن.
سکيا جي حاصلات SLOs	1. آکاڻي يا مڪالما ٻڌي، ان جي جزن ۾ پنهنجي علم ۽ تجربي جي روشنيءَ ۾ تبديلي ڪري سگهي. 2. نظم کي ٻڌي، ان جي اهم نڪتن، مصرعن ۽ شعرن کي پنهنجين يادگيرين سان ڳنڍي، تقرير ۽ تحرير ۾ ڪم آڻي سگهي. 3. احساسن، جذبن ۽ تاثرات جي حوالي سان مجازي ٻولي ٻڌي، ۽ ان جي چند ڇاڻ ڪري سگهي. 4. تنقيدي گفتگو ٻڌي، ان تي پنهنجي راءِ ۾ اضافو ڪري سگهي. 5. ٻڌي، لفظن جي سٽاءَ، اصطلاح، مجازي ۽ ڪناياتي معنىٰ توڙي حوالن تائين پهچ حاصل ڪري سگهي ۽ انهن کي استعمال ڪري سگهي.

	6. روزمره جي ڪاروهنوار ۾ ڪم ايندڙ لفظن، ترڪيبن، محاورن، پهاڪن ۽ چوڻين وغيره ڪي ٻڌي ۽ علم بيان جي گهرجن کي پڙ سمجهي سگهي. **7.** ريڊيو ۽ ٽي ويءَ تان خبرون، تجزيا، ڊراما، فيچر، موسيقي ۽ ٻيا معلوماتي پروگرام ٻڌي، انهن تي پنهنجي راءِ جو اظهار ڪري سگهي. **8.** جديد ٽيڪنالاجيءَ ذريعي، گوگل، يوٽيوب ۽ سماجي رابطن جي ويب سائيٽس تان معلومات ٻڌي سمجهي ان تي پنهنجي راءِ ڏئي سگهي.

يارهين ۽ ٻارهين ڪلاس لاءِ (Grades XI-XII)

ڳالهائڻ Speaking

معيار **Standards**	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. نثر توڙي نظم جي مختلف صنفن تي تنقيدي راءِ ڏئي سگهن. 2. گهٽ ۾ گهٽ سورهن هزار لفظ درست اچار سان ڳالهائي سگهن. 3. سڌ سماءُ جي وسيلن ذريعي ڳالهه ٻولهه ۾ حصو وٺي سگهن.
مرحليوار حد **Benchmarks**	1. ڪهاڻين، واقعن ۽ نظمن وغيره کي واضح نموني بيان ڪري سگهن. 2. لفظن کي مهل ۽ موقعي جي مناسبت سان درست اچار ۽ لهجي سان ڳالهائي سگهن. 3. سڌ سماءُ جي وسيلن تان ٻڌل معلومات تي تنقيدي گفتگو ڪري سگهن. 4. مختلف موقعن تي موضوعن مطابق ڳالهه ٻولهه ۾ حصو وٺي سگهن.
سکيا جي حاصلات **SLOs**	1. ڪابه ڳالهه، آکاڻي، مڪالمو ۽ نظم ٻڌي ترتيب سان ورجائيندي، ان ۾ پنهنجي علم ۽ تجربي جي روشنيءَ ۾ بيان ڪري سگهي. 2. ڪابه ڳالهه شروع يا وچ مان ٻڌي، ان جي مقصد ۽ حوالن سميت ٻڌائي سگهي 3. طويل ڳالهه کي پنهنجي حافظي موجب تسلسل ۽ مثالن سان بيان ڪري سگهي. 4. علمي، ادبي، مجازي ۽ اصطلاحي حوالي سان پنهنجو نقطه نظر پيش ڪندي، گفتگو ڪري سگهي. 5. ڪنهن به تحرير تي تنقيدي گفتگو ڪري سگهي. 6. ريڊيو ۽ ٽي ويءَ تان خبرون، تجزيا، ڊراما، فيچر، موسيقي ۽ ٻيا معلوماتي پروگرام ڏسي ۽ ٻڌي، انهن جي اهم نُڪتن کي بيان ڪري سگهي. 7. جديد ٽيڪنالاجيءَ ذريعي، گوگل، يوٽيوب ۽ سماجي رابطن جي ويب سائيٽس تان معلومات حاصل ڪري، ان جي اهم نُڪتن تي پنهنجن لفظن ۾ تبصرو ڪري ٻڌائي سگهي.

يارهين ۽ ٻارهين ڪلاس لاءِ (Grades XI-XII)

پڙهڻ Reading

☜ معيار Standards	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. لکڻين کي تنقيدي نقط نظر سان پڙهي سگهن. 2. مواد چوندي، مطالعي جي عادت اختيارڪري سگهن. 3. ڇپيل ۽ اڻ ڇپيل مواد پڙهي سگهن.
☜ مرحليوار حد Benchmarks	1. عام ۽ ادبي لکڻين کي پڙهي، انهن ۾ فني ۽ فڪري فرق معلوم ڪري سگهن. 2. تخليقي ۽ معلوماتي مواد پڙهي ۽ تجزيو ڪري سگهن. 3. مختلف علمي، ادبي، صحافتي ۽ دفتري لکڻين کي پڙهي سگهن.
☜ سکيا جي حاصلات SLOs	1. ڪنهن به تحرير کي ان جي ادبي خوبين ۽ علم بيان جي حوالي سان سمجهي پڙهي سگهي، ته جيئن عام ۽ ادبي لکڻين ۾ فرق ڪري سگهي. 2. ڪنهن به قسم جي لکڻيءَ کي پيشہ وراڻا يا ٽيڪنيڪي حوالن سان سمجهي پڙهي سگهي. 3. ڪنهن به مضمون کي ان جي جزن، خاصيتن، اصطلاحن ۽ تصورن جي حوالي سان سمجهي پڙهي سگهي. 4. اخبارن، رسالن، خبرن، فيچرن، ادارين، رپورٽن، اشتهارن ۽ ايڊيٽرن ڏانهن لکيل خطن کي خاصيتن جي حوالي سان سمجهي پڙهي سگهي ۽ انهن جو تجزيو ڪري سگهي. 5. ڪنهن به عبارت کي خاص رفتار سان چوندي انداز ۾ (Skim & Scan) پڙهي سگهي. 6. آفيس جي حڪم نامن درخواستن، پيغامن، يادگيرين، نڪاح نامن جي فارمن، زمين جي دستاويزن، سڃاڻپ ڪارڊ جي فارمن، مخففن وغيره کي سمجهي، پڙهي سگهي. 7. ٿاڻي جي رپورٽن، عدالتي فيصلن، وڪالت نامن ۽ قانوني دستاويزن کي سمجهي، پڙهي سگهي. 8. سائنسي، ٽيڪنيڪي ۽ پيشہ وراڻا تحريرن ۽ عبارتن کي سمجهي، پڙهي سگهي. 9. تهذيب ۽ تمدن جي حوالي سان سماجي، ثقافتي ۽ معاشي لکڻين کي سمجهي، پڙهي سگهي. 10. انٽرنيٽ، اي ميل ۽ سماجي رابطن جي ويب سائيٽس وغيره تي ڏنل مواد سمجهي، پڙهي سگهي.

لکڻ Writing

معيار Standards	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. ڪنهن به موضوع تي علمي ۽ عملي ضرورتن موجب وضاحت سان لکي سگهن.
مرحليوار حد Benchmarks	1. علمي، ادبي، تاريخي، تحقيقي، تهذيبي، ثقافتي ۽ صحافتي، موضوعن جي حوالي سان لکي سگهن. 2. روزمره جي زندگيءَ سان لاڳاپيل دفتري، عدالتي، سماجي، تفريحي، سائنسي، ٽيڪنيڪي ۽ ٻين عملي ضرورتن جي حوالي سان لکي سگهن.
سکيا جي حاصلات SLOs	1. ڪنهن به ادب پاري جي مرڪزي خيال، بنيادي نڪتن، ڪردارن، واقعن، منظرن ۽ نتيجن بابت تنقيدي اصولن موجب لکي سگهي ۽ چونڊ شعرن جا حوالا ڏئي، لکي سگهي. 2. ڪنهن به مضمون لکڻ وقت علمي حاصلات ۽ ٻين نڪتن تي پنهنجي راءِ لکي سگهي. 3. اخبارن ۽ رسالن جي ڪنهن به متن تي مختصر، پر جامع تبصرو لکي سگهي. 4. اخبارن ۽ رسالن ۾ اخباري ڪهاڻي (News Story)، ايڊيٽر ڏانهن خط يا ڪو مضمون لکي سگهي. 5. راندين ۽ سماجي مسئلن بابت ڪنهن به اخبار جي ايڊيٽر يا لاڳاپيل اداري ڏانهن رپورٽ لکي موڪلي سگهي. 6. موجوده سياسي، سماجي ۽ معاشي مسئلن تي پنهنجي راءِ لکي سگهي. 7. روزمره زندگيءَ جي تجربن ۽ مشاهدن جي حوالي سان عام مضمون، تفصيلي روئداد، آتم ڪهاڻي ۽ اکين ڏٺا احوال تفصيل سان لکي سگهي. 8. نئين متن کي سمجهي، اعلىٰ تخليقي ۽ تنقيدي سوالن جا جامع جواب لکي سگهي ۽ عبارت جو مناسب عنوان لکي سگهي. 9. طويل متن جو خلاصو/ تت لکي سگهي ۽ سوالن جا جواب لکي سگهي. 10. ڪنهن به اڻ ڇپيل يا ٽيڪنيڪي (ڪمپيوٽر) متن کي لکي سگهي، ان جو تجزيو ڪري ۽ پنهنجي تنقيدي راءِ سان گڏ ان کي تبديل ڪري، پنهنجن لفظن ۾ لکي سگهي.

تقرير Speech

☜ معيار Standards	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. ڪنهن به موضوع تي پنهنجن تجربن، مشاهدن، احساسن ۽ خيالن کي اعتماد ۽ دليلن سان تقرير ذريعي پيش ڪري سگهن.
☜ مرحليوار حد Benchmarks	1. زندگيءَ سان لاڳاپيل مختلف موضوعن تي اعتماد ۽ روانيءَ سان تقرير ڪري سگهن. 2. تقرير ۽ بحث مباحثي جي اصولن ۽ ضابطن کي سمجهي، ڏسي ۽ ياد تقرير ڪري سگهن. 3. بحث مباحثي ۾ حصو وٺي سگهن ۽ پنهنجو موقف درست نموني پيش ڪري سگهن.
☜ سکيا جي حاصلات SLOs	1. ڪنهن علمي، ادبي يا سماجي موضوع تي پنهنجي مطالعي، تجربي ۽ مشاهدي جي روشنيءَ ۾ دليلن سان درست اُچار ۽ بهتر لهجي ۾ گهٽ ۾ گهٽ پنجن منٽن تائين زباني تقرير ڪري سگهي. 2. ڪنهن به ادبي، علمي يا سماجي موضوع تي درست لهجي ۽ اُچار سان گهٽ ۾ گهٽ ڏهن منٽن تائين لکيل تقرير ڏسي پڙهي سگهي. 3. مباحثن، مذاڪرن ۽ سيمينارن ۾ حصو وٺي ۽ ڪنهن به موضوع جي موافقت يا مخالفت ۾ دليلن ۽ آدابن سان پنهنجو نقطہ نظر پيش ڪري سگهي. 4. تقرير جي فني اصولن کي سامهون رکي خوداعتمادي، بهتر انداز، تاثرات ۽ روانيءَ سان پنهنجي راءِ جو اظهار ڪري سگهي.

تخليقي تحرير Creative Writing

معيار Standard	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. تحرير ۾ اعلىٰ تخليقي صلاحيتن جو مظاهرو ڪري سگهن.
مرحليوار حد Benchmarks	1. پنهنجي تخليقي صلاحيتن کي استعمال ڪندي نثر جي صنفن، مضمون، ڪهاڻي، ڊرامي وغيره کي تحرير ڪري سگهن. 2. شاعريءَ جي صنفن غزل، نظم، بيت، وائي ۽ ڪافي وغيره ۾ فني ۽ فڪري پهلوئن کي آڏو رکي، پنهنجن خيالن کي ترتيب ۽ اصلاح کان پوءِ تحرير ڪري سگهن.
سکيا جي حاصلات SLOs	1. ڪنهن به موضوع تي پنهنجي وسيع مطالعي جي روشنيءَ ۾ ترتيب، دليلن ۽ اعلىٰ مثالن سان گڏ منظرنگاري، مڪالمانگاري، ڪردارنگاري، ڪهاڻيءَ يا مضمون وغيره جي صورت ۾ لکي سگهي. 2. ڪنهن به علمي، ادبي ۽ صحافتي موضوع تي پنهنجي وسيع مطالعي جي روشنيءَ ۾ ترتيب، دليلن ۽ سهڻن مثالن ذريعي هم معنىٰ لفظن، قولن، اصطلاحن، چوڻين، پهاڪن، شعرن ۽ محاورن کي استعمال ڪندي پنج سؤ لفظن تي ٻڌل مضمون لکي سگهي. 3. اسڪول/ ڪاليج يا ان کان ٻاهر ڪنهن رسالي، ڪتاب ۽ ويب سائٽ وغيره ۾ پنهنجيون لکڻيون پيش ڪري سگهي يا ٻين جي لکڻين کي مرتب ڪري سگهي. 4. ڪنهن به تخليقي سطح جي تحرير (ڊائري، اطلاع، اڪين ڏٺو احوال، مضمون، ڪهاڻي، افسانو، غزل، نظم وغيره) کي مناسب ترتيب/ اصلاح کان پوءِ پيش ڪري سگهي. 5. پنهنجي اداري جي رسالي، مطبوعات، ويب سائٽ ۾ پنهنجو ڪردار ادا ڪري سگهي، جنهن ۾ پنهنجين ۽ ٻين جي لکڻين جي پيشڪش يا نگراني وغيره ڪري سگهي.

زبان شناسي Language Cognition

معيار Standards	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. غلط لفظ، فقري ۽ جملي جي تصحيح ڪري سگهن. 2. مختصر ۽ جامع تبصرو ۽ تنقيد ڪري سگهن.
مرحليوار حد Benchmarks	1. هاڪاري، ناڪاري، سواليه ۽ عجب وارا، فقرا ۽ جملا درست ڪري لکي سگهن. 2. پسنديدگي ۽ تنقيد جي اصولن کي آڏو رکي، ڪنهن به موضوع تي تنقيد ۽ تبصرو، تحرير يا بيان ڪري سگهن.
سکيا جي حاصلات SLOs	1. عبارت ۾ فعل معاون ڳولي ۽ ان جو استعمال سمجهي سگهي. 2. فعل متعدي بالواسطہ جي وصف ۽ استعمال ڄاڻي سگهي، ۽ ان کي عبارت ۾ ڳولي سگهي. 3. علم بيان ۽ صنايع ۽ بدايع جي جُزن جي وصف ٻڌائي سگهي ۽ انهن جا مثال ڳولي سگهي. 4. تشبيهه ۽ استعاري ۾ فرق ڄاڻي سگهي. 5. صنعتن ۾ تجنيس جا قسم ڄاڻي سگهي. 6. غلط فقرن کي صنايع ۽ بدايع جي لحاظ سان درست ڪري سگهي. 7. شعرن ۾ استعمال ٿيل ٻوليءَ مان صنايع ۽ بدايع جي لحاظ سان مثال ڳولي سگهي. 8. تنقيد جي اصولن کان آگاهہ ٿي سگهي ۽ عملي تنقيد ڪري سگهي. 9. تنقيدي طريقن کان آگاهہ ٿي سگهي. 10. مرڪب جملن جو درست استعمال ڪري سگهي. 11. مختلف ادبي صنفن جي وصف ٻڌائي سگهي 12. ادبي محفلن يا انداز بيان ۾ ترڪيب سازيءَ کي سمجهي سگهي. مفرد، مرتب ۽ مرڪب جملن کي عملي طرح استعمال ڪري سگهي.

13. لغت کي اشتقاق جي صورت، لغوي معنيٰ، ظاهري معنيٰ، اصطلاحي معنيٰ، بازاري ڳالهه ٻولهه ۽ ٻين قسمن جي حوالي سان استعمال ڪري سگهي.
14. معنيٰ جي لحاظ کان، لفظن جي لغوي ۽ اصطلاحي معنيٰ ۾فرق ڪري سگهي.
15. خاص علمن ۽ ڌنڌن جي اصطلاحن بابت لغت جو استعمال سکي سگهي.
16. ٿيسارس (Thesaurus) (هم معنيٰ ۽ لاڳاپيل لفظن) جي لغت جو استعمال ڄاڻي سگهي.
17. مختلف صنفن جي طرزبيان کان آگاهه ٿي سگهي.
18. عبارت جي اسلوبن کان آگاهه ٿي سگهي.
19. ڪردنتن جو مفهوم ۽ استعمال سمجهي سگهي.
20. ڪردنتن جا قسم ٻڌائي سگهي ۽ انهن کي استعمال ڪري سگهي.
21. اسم حاليہ جو مفهوم ۽ استعمال ڄاڻي سگهي.
22. اسم استقبال جو مفهوم ۽ استعمال ڄاڻي سگهي.
23. اسمن مان صفتون ٺاهي سگهي ۽ صفتن مان اسم ٺاهي سگهي.
24. ماضي معطوفي بابت ڄاڻي سگهي.
25. فعلن جا پريوگ ڄاڻي سگهي ۽ انهن کي استعمال ڪري سگهي.
26. فعل اڪرتڪ يعني بي فاعل فعل بابت ڄاڻي سگهي.

پسنديدگي ۽ تنقيد Appreciation and Criticism

☜ معيار **Standards**	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. ڪنهن به لکڻيءَ تي تنقيدي راءِ ڏئي سگهن. 2. ڪنهن به ادب پاري جي فڪري ۽ فني خوبين جو جائزو وٺي سگهن. 3. ڪنهن به علمي مضمون جي ابلاغ جي سگهه جو جائزو وٺي سگهن.
☜ مرحليوار حد **Benchmarks**	1. تنقيد جي بنيادي اصولن کي آڏو رکي نثر ۽ نظم جي مختلف صنفن تي راءِ ڏئي سگهن. 2. علم بيان، صنايع ۽ بدايع جي اصطلاحن کي آڏو رکي، نظم ۽ نثر جي فني ۽ فڪري خوبين جو جائزو وٺي سگهن. 3. علمي اصطلاحن موجب ڪنهن به بيان يا تحرير جو جائزو وٺي سگهن.
☜ سکيا جي حاصلات **SLOs**	1. ڪنهن به ادبي يا علمي تحرير جو فني ۽ فڪري لحاظ کان تجزيو ڪري، پنهنجي راءِ ڏئي سگهي ۽ لاڳاپيل صنف ۾ ان جي اهميت جو تعين ڪري سگهي. 2. ڪنهن به فن پاري جو علم بيان جي روشنيءَ ۾ جائزو وٺي سگهي. 3. شاعريءَ جي هيئت جي لحاظ کان مطلع، مقطع، قافيه، رديف، سادي وزن ۽ بحر جي سڃاڻپ ڪري سگهي. 4. ڪنهن به ادب پاري جو مرڪزي خيال بيان ڪري سمجهاڻي ڏئي سگهي ۽ اهم نڪتن جو خلاصو ڪري سگهي. 5. ڪنهن به فن پاري ۾ تجنيس حرفي، تشبيهه، استعاري، مجاز مرسل ۽ ڪنايي وغيره جي سڃاڻپ ڪري سگهي. 6. ڪنهن به علمي مضمون ۾ استعمال ٿيل لفظ ۽ اصطلاح سمجهي ۽ مضمون جي مواد کي سمجهي سگهي. 7. ڪنهن به علمي مضمون ۾ لفظن، ترڪيبن ۽ اصطلاحن جي استعمال جي موزونيت جو ادراڪ ڪري سگهي ۽ نفسِ مضمون جو فهم حاصل ڪري سگهي. 8. ڪنهن به ادب پاري بابت اصولي تنقيدي راءِ ڏئي سگهي ۽ ان جي خوبين ۽ خامين جو اندازو لڳائي، ادبي درجه بندي ڪري سگهي.

زندگيءَ جون مهارتون Life Skills

☜ معيار Standards	شاگرد ان قابل ٿي وڃن ته: 1. علمي ۽ ادبي مطالعي کي زندگيءَ جو حصو بنائي، خود به تخليقي لکڻيون پيش ڪري سگهن ۽ تنقيدي گڏجاڻين ۾ حصو وٺي سگهن. 2. عملي زندگيءَ جي مسئلن ۽ معاملن ۾ سنڌي ٻوليءَ جو بهتر استعمال ڪري سگهن. 3. عملي زندگيءَ ۾ مثبت روين جو اظهار ڪري سگهن.
☜ مرحليوار حد Benchmarks	1. علم ادب جي حاصلات کي عملي زندگيءَ سان هم آهنگ ڪري سگهن. 2. روزمره جي معاملن ۽ مسئلن ۾ ٻوليءَ کي اثرائتي ابلاغ طور ڪم آڻي سگهي. 3. پنهنجي ذهني صلاحيتن کي استعمال ڪندي سماجي، تعليمي، ثقافتي ۽ معاشي سڌاري لاءِ ڪارائتا انسان ثابت ٿي سگهن. 4. معياري زندگي گذارڻ لاءِ اعلىٰ گڻ سکي سگهن.
☜ سکيا جي حاصلات SLOs	1. روزمره جي زندگيءَ ۾ زبان کي ابلاغ طور استعمال ڪري سگهي ۽ ادبي مطالعي کي روزمره زندگيءَ سان هم آهنگ ڪري سگهي. 2. ادب پڙهي، تخليقي صلاحيتون پيدا ڪري سگهي، چيچل ۽ اڻ چيچل مواد پڙهي ۽ لکي سگهي. 3. ادبي ۽ علمي لکڻيون پڙهي، خود به ان قسم جون لکڻيون لکي سگهي. 4. روزمره زندگيءَ جي مسئلن جي حوالي سان غير رسمي لکپڙهه وغيره ڪري سگهي. 5. مختلف قسمن جا فارم جيئن: داخلا فارم، سڃاڻپ ڪارڊ فارم، رسيد وغيره پڙهي ۽ لکي سگهي. 6. درسي ڪتابن کان سواءِ ٻين ادبي ۽ علمي ڪتابن پڙهڻ جو شوق رکي سگهي ۽ مطالعي لاءِ لائبريرين مان ڪتاب چونڊڻ جو شوق ۽ ذوق پيدا ڪري سگهي.

	7. ابلاغ جي ذريعن، ڪمپيوٽر وغيره جي اثرن جو زبان جي حوالي سان تجزيو ڪري سگهي ۽ پنهنجو ذاتي نقطہ نظر بہ لاڳاپيل پليٽ فارم تي پيش ڪري سگهي. 8. عملي زندگيءَ جي مسئلن جي حوالي سان پنهنجن جذبن، خيالن ۽ مافي الضمير جي اظهار لاءِ لکي، پڙهي ۽ ڳالهائي سگهي. 9. ڪو بہ اخباري مواد يعني (News Story) فيچر يا آرٽيڪل وغيره لکي ۽ پڙهي سگهي. 10. روزمرهہ زندگيءَ ۾ آفيسن جي حڪم نامن ۽ رپورٽن وغيره کي سمجهي سگهي ۽ لکي بہ سگهي. 11. عملي زندگيءَ جي مسئلن جي حوالي سان لاڳاپيل ادارن ۽ آفيسن ڏانهن درخواستون ۽ لکپڙهہ ڪري سگهي. 12. مختلف قسم جا بل (بجلي، گئس، پاڻي ۽ ٻيا) پڙهي سگهي.

اديبن ۽ شاعرن جي فهرست

(هيٺ ڄاڻايل مصنفن جي تحريرن مان مناسب چونڊ ڪئي وڃي. جن ۾ اهو مقصد آڏو رکيو وڃي ته ادب وسيلي زبان جي سکيا/ تدريس ڏني وڃي. نثر ۽ نظم جي سبقن جا موضوع ادبي هجن. هر سبق جي شروعات وقت اديبن/ شاعرن جو مختصر تعارف ڏنو وڃي. هر سبق/ نظم جي پڄاڻيءَ تي سبق/ نظم بابت سوال/ مشقون شامل ڪيون وڃن، جن ۾ ڪجهه سوال معروضي (Objective) نوعيت جا به هجن.)

نثر جو ڀاڱو:

مضمون نويسي:

- علامہ آءِ آءِ قاضي
- ڊاڪٽر هوتچند مولچند گربخشاڻي
- فتح محمد سيوهاڻي
- پير حسام الدين راشدي
- ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ
- محمد ابراهيم جويو
- پروفيسر علي نواز جتوئي
- ڊاڪٽر غلام علي الانا
- غلام محمد گرامي
- رشيد ڀٽي
- تنوير عباسي
- الهہ بچايو يار محمد سمون
- ڊاڪٽر فهميده حسين
- ڊاڪٽر نُور افروز خواجا

(مٿي ڏنل ليکڪن مان گهٽ ۾ گهٽ ڏهن ليکڪن جي هڪ هڪ مضمون جي چونڊ ڪئي وڃي. ان ۾ عورت ليکڪ کي به ضرور شامل ڪيو وڃي، مضمون ادبي موضوعن تي لکيل هجن، جن جي چونڊ ۾ ’ادب ذريعي زبان جي تدريس‘ کي ڌيان ۾ ضرور رکجي ۽ مضمون طويل نہ هجن.)

- ليکڪن جي مضمونن جي چونڊ وقت سنڌ جي تهذيب، ثقافت، تصوف ۽ ٻين ادبي موضوعن کي اوليت ڏني وڃي خاص طور تي انساني برابري ڀائيچاري، سهپ ۽ رواداري ۽ امن سان محبت جي قدرن بابت پڻ مواد ضرور ڏنو وڃي. موضوعن جو ورجاءُ نہ ڪيو وڃي.

افسانوي ادب:

- جمال ابڙو
- ڊاڪٽر اياز قادري
- نسيم کرل
- امر جليل
- نجم عباسي
- خيرالنساء جعفري
- ثميره زرين

(مٿي ڏنل ڪهاڻيڪارن مان گهٽ ۾ گهٽ پنجن ڪهاڻيڪارن جي هڪ هڪ ڪهاڻي شامل ڪئي وڃي ۽ عورت ڪهاڻيڪار ڪي به ضرور شامل ڪيو وڃي. ڪهاڻيءَ جي چونڊ وقت شاگردن جي ذهني سطح، صلاحيت ۽ اخلاقيات سان گڏ طوالت جو به خيال رکيو وڃي.)

ڊرامو/ ناٽڪ:

- علي بابا

(ڏنل ناٽڪ نويس جو 'دَنگي منجهه درياهه' يا ٻيو ڪو به هڪ ڊرامو شامل ڪيو وڃي. ڪوشش ڪجي ته ڊرامو مختصر هجي ۽ معنوي طرح مڪمل هجي.)

سوانح / خاڪو / آتم ڪهاڻي:

- پير حسام الدين راشدي (هُو ڏوٿي، هو ڏينهن)
- ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ (رهاڻ هيرن جي کاڻ)
- محمد اسماعيل عُرساڻي (سڪر سي ئي ڏينهن)
- غلام رباني آگرو (ادبي خاڪو)

(ڪنهن به هڪ آتم ڪهاڻيءَ مان چونڊ حصو ۽ هڪ ادبي خاڪو ڏنو وڃي)

مزاحيہ ادب:

- علي احمد بروهي

(مزاح نگار جو ڪو ﺑہ هڪ مزاحيہ ليک شامل ڪيو وڃي. شاگردن جي ذهني صلاحيت ۽ اخلاقيات کي ضرور آڏو رکيو وڃي.)

سفر نامو:

- الطاف شيخ

(سفرنامي جو اقتباس شامل ڪيو وڃي. اهو طويل نہ هجي ۽ معنوي لحاظ کان مڪمل هجي ۽ ان جي چونڊ وقت شاگردن جي دلچسپيءَ کي ضرور آڏو رکيو وڃي.)

ادبي خط:

- جي ڪاڪ ڪڪوريا ڪاپڙي - شيخ اياز

(هڪ ادبي خط شامل ڪيو وڃي ۽ ان جي چونڊ وقت شاگردن جي دلچسپي، ادبي ۽ تربيتي پهلوءَ کي ضرور آڏو رکيو وڃي).

نظم جو ڀاڱو:

ڪلاسيڪل / اساسي شاعري:

- قاضي قادن
- شاهہ ڪريمؒ
- ميون شاهہ عِناتُ رضوي
- شاهہ عبداللطيفؒ
- خواجہ محمد الزمان لُنواريءَ وارو
- سچل سرمست
- سامي
- خليفو نبي بخش قاسم لغاري
- حمل فقير
- قادر بخش بيدل
- مصري شاهہ

نوٽ: (ڪلاسيڪل شاعريءَ جي چونڊ وقت سيني ڪلاسيڪل صنفن کي شامل ڪيو وڃي. جيئن: بيت، وائي، ڪافي وغيره)

لوڪ شاعري:

- جلال ڪتي

روايتي/ عروضي شاعري:

- سيد ثابت علي شاهه
- خليفو گُل محمد گُل
- مير عبدالحسين سانگي
- حافظ احسن چنا
- مولوي احمد ملاح
- مخدوم طالب المولى

(هر شاعر جو هڪ اسم ڏنو وڃي ۽ شاعريءَ جي چونڊ وقت مختلف صنفن جو خيال رکيو وڃي)

جديد سنڌي شاعري:

- ڪشنچند بيوس
- شيخ اياز
- نياز همايوني
- تنوير عباسي
- امداد حسيني
- استاد بخاري
- شمشير الحيدري
- ابراهيم منشي
- سرويچ سجاولي
- سحر امداد
- ج - ع - مُنگهاڻي

.

نوٽ: (مٿي ڏنل شاعرن منجهان گهٽ ۾ گهٽ ڏهن شاعرن جا شعر ڏنا وڃن ۽ عورت شاعرائن کي به ضرور شامل ڪيو وڃي جديد سنڌي شاعريءَ جي چونڊ وقت جديد شاعري جي مختلف صنفن کي ضرور شامل ڪيو وڃي.)

زبان شناسي:

1. فعل لازمي ۽ متعدي جي وصف ۽ استعمال جي ڄاڻ
2. علم بيان ۽ صنايع بدايع جي صنعتن جا قسم ۽ انهن جو استعمال
3. لفظن جا اشتقاق، وصفي ۽ لغوي معنیٰ، مجازي معنیٰ، بازاري (Slang) ٻوليءَ جي گفتگو ۽ لفظن جي اصطلاحي معنیٰ جي حوالي سان لغت جو استعمال.
4. روئداد
5. مڪالما
6. درخواست ۽ خط
7. خلاصو / تت
8. عبارت ۾ فعل معاون ڳولڻ
9. فعل جي حوالي سان بالواسطہ ۽ ٻتي بالواسطہ فعل کي عبارت ۾ ڳولڻ
10. شعرن ۾ ٻوليءَ جي استعمال ۾ صنايع بدايع جي استعمال کي سڃاڻڻ
11. تشبيهہ ۽ استعاري ۾ فرق ڄاڻڻ
12. تجنيس جا قسم
13. هم معنیٰ لفظن جي لغت
14. ڪردنتن جو مفهوم ۽ استعمال
15. اسم حاليہ جو مفهوم ۽ استعمال
16. اسم استقبال جو مفهوم ۽ استعمال
17. ماضي معطوفيءَ جو استعمال
18. فعلن جا پريوگ
19. مفرد، مرتب ۽ مرڪب جملن جو درست استعمال
20. آتم ڪهاڻي
21. بيهڪ جون نشانيون
22. مضمون لکڻ

اضافي مطالعي جا ڪتاب (SRM):

ادبي تاريخ:

- سنڌي ادب جا مختلف دور (موجوده دور تائين مختصر جائزو)

ڪتاب:

- سنڌي ادب جي تاريخ - خان بهادر محمد صديق ميمڻ
- سنڌي ادب جي تاريخ - ڊاڪٽر عبدالجبار جوڻيجو
- سنڌي ادب جو جائزو - ميمڻ عبدالمجيد سنڌي

ناول:

- زينت - مرزا قليچ بيگ

گرامر

- سنڌي ويا ڪرڻ - مرزا قليچ بيگ
- وڏو سنڌي ويا ڪرڻ - ڀيرو مل مهر چند آڏواڻي
- سنڌي ٻوليءَ جو تشريحي گرامر - ڊاڪٽر غلام علي الانا

درسي ڪتاب جي تياري

1. ڪتاب جي سائيز 23 × 8/36 20 × 8/30 هئڻ گهرجي.
2. صخامت: پرائمري سطح تي هڪ سؤ کان ڏيڍ سؤ صفحا مڊل سطح تي ڏيڍ سؤ کان ٻه سؤ صفحا رکي سگهجن ٿا. ثانوي ۽ اعليٰ ثانوي سطح تي ضرورت مطابق رکيا وڃن.
3. متن جو فونٽ سائيز مناسب رکيو وڃي. ڪمپوزنگ معياري ۽ غلطين کان پاڪ هجي. لفظن جي وچ ۾ مناسب وِٿي هُجي.
4. ڪتاب جي پهرين صفحي تي بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ پوري ترجمي سان ڏني وڃي.
5. ڪتاب جو ٽائيٽل چار رنگو هجي ۽ ڪنهن به مناسب مقامي، تهذيبي ۽ ثقافتي پس منظر موجب هئڻ گهرجي.
6. درسي ڪتاب جي پيشڪش ۽ لي آئوٽ، درسي ۽ نصابي ڪتابن جي معيار موجب هجن.
7. سبق جي شروعات ۾ ’سکيا جي حاصلات‘ هڪ چوڪنڊي ۾ ڏني وڃي. سبق جي طويل متن کي ڪيترن ئي پئراگرافن ۾ ورهائي سگهجي ٿو. جن جي وچ ۾ ڏي وٺ واريون مشقون (Interactive Exercises)، عملي مشقون (Applied Exercises) ۽ سوال وغيره ڏئي سگهجن ٿا.
8. ڪتاب ۾ سبقن جي ڏاڪي به ڏاڪي اوسر موجود هجي. سَولا سبق پهرين ۽ ڏکيا سبق پوءِ ڏنا وڃن.
9. درسي ڪتاب لکڻ لاءِ سنڌي ٻوليءَ جو معياري لهجو ڪتب آڻجي ۽ سنڌي ٻوليءَ جو لغوي ذخيرو درجيوار استعمال ڪجي.
10. درسي متن جي ٻولي، ادبي ضرورتن موجب ۽ معياري هجي. انهن قديم لفظن، ڏکين ترڪيبن ۽ غير مستعمل محاورن کان پاسو ڪيو وڃي، جن جو نصابي گهرجن سان لاڳاپو نه هجي.
11. درسي ڪتاب ۾ بيهڪ جي نشانين جو خاص خيال رکيو وڃي.
12. بنيادي مهارتون ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پڙهڻ ۽ لکڻ، سبقن جي ذريعي سيکارڻ گُهرجن. مهارتن کي حاصل ڪرڻ لاءِ انفرادي، جوڙن ۽ گروهي نوعيت جون سرگرميون شامل ڪيون وڃن ۽ اهڙيون سرگرميون ڏنيون وڃن، جن جو مرڪز شاگرد هُجي.
13. ڪتاب ۾ شامل ڪيل مواد جي طوالت کي اهڙيءَ طرح مختصر ڪري لکيو وڃي. جيئن ليکڪ جي لکڻيءَ جي مقصد کي ڪو به ڇيهو نه رسي.
14. ڪتاب ۾ ليکڪن ۽ شاعرن جي اهڙي مواد جي چونڊ ڪئي وڃي. جنهن ۾ ادبي معيار برقرار هجي ۽ موضوعن ۾ هڪجهڙائي ۽ ورجاءُ نه هجي.
15. مشقي سرگرميون شاگردن جي ذهني سطح موجب ڏنيون وڃن. مشقي سوالن ۾ مختلف قسمن جي سوالن کي جوڳي نمائندگي ڏني وڃي. مثال طور: تفهيمي ۽ تخليقي سگهه کي اجاگر ڪرڻ وارا سوال ۽ اعليٰ درجي جي حاصلات جي ڪوشش کي يقيني بڻايو وڃي.

16. ڪتاب ۾ انسانيت جي احترام، رواداري، سماجي هم آهنگي ۽ پُرامن بقاءِ باهمي کي فروغ ڏيڻ وارو مددگار مواد شامل ڪيو وڃي.
17. متن ۽ مشقي سوالن ۾ سياسي، مذهبي، لساني، علائقائي، صنفي ۽ سماجي تعصب کان پاسو ڪيو وڃي.
18. ڪتاب جي لکندڙن جي ڪاميٽيءَ ۾ نصابي ڪاميٽيءَ جي نمائنده رڪنن کي به شامل ڪيو وڃي.
19. درسي ڪتابن جي تياريءَ کان پهرين قومي نصابي ڪاميٽيءَ جي رڪنن ۽ ليکڪن جو گڏيل اجلاس منعقد ڪيو وڃي جنهن ۾ لکندڙن کي نصاب جي گهرجن کان پوريءَ ريت آگاهه ڪيو وڃي ته جيئن سنڌي ٻوليءَ جي تدريسي مقصد ۽ سکيا جي حاصلات جو پورائو ٿي سگهي. لکڻ جي ڪم ۾ اهڙن استادن کي پڻ شامل ڪيو وڃي، جيڪي لاڳاپيل سطح جو تدريسي تجربو رکندا هجن ۽ درسي سبقن ۽ مواد جي چونڊ ڏنل معيارن ۽ هدايتن مطابق ڪري سگهن.
20. درسي ڪتاب لکڻ لاءِ سنڌي ٻوليءَ جي معياري، موزون ۽ مناسب ليکڪن جي چونڊ ڪئي وڃي. ڪتاب لکڻ کان اڳ ليکڪن جي سکيا جو بندوبست ڪيو وڃي.
21. ڪتاب لکڻ کان اڳ ليکڪن کان نئين نصاب موجب نموني طور سبق لکرايا وڃن ۽ انهن سبقن جو جائزو وٺي پوءِ سبق لکرائجن.
22. ڪتاب جي آخر ۾ الف-ب وار لغت شامل ڪئي وڃي.

تجويز ڪيل تدريسي حڪمت عمليون (Teaching Strategies):

موجوده دور ۾ ان ڳالهه جي اشد ضرورت آهي ته استاد جديد دور جي تقاضائن، سائنس ۽ ٽيڪنالاجي کي آڏو رکي اهڙين حڪمت عملين کي پنهنجي تدريس جو حصو بڻائجي. جن سان شاگردن کي سکڻ جي عمل ۾ آساني ٿئي. پر انهن تدريسي حڪمت عملين سان شاگردن کي ٻوليءَ جي سمورين مهارتن جهڙوڪ: ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پڙهڻ، لکڻ، زبان شناسي، تخليقي تحرير، تقرير، پسنديدگي ۽ تنقيد ۽ زندگيءَ جي مهارتن جي سکڻ ۾ پڻ مڪمل رهنمائي حاصل ٿي سگهي ٿي. استادن جي رهنمائي لاءِ تدريسي حڪمت عمليون (Teaching Strategies) هيٺ ڏجن ٿيون:

سوال پڇڻ (Questioning):

ٻوليءَ جي تدريس ۾ سوال پڇڻ هڪ اثرائتي سرگرمي آهي، ڇاڪاڻ ته هڪ معياري سوال سان نه رڳو شاگرد جي سوچ جو معيار ۽ تخيل جو اندازو لڳائي سگهجي ٿو، پر سوال جي نوعيت موجب بهتر انداز ۾ شاگرد کان معياري جواب ملڻ ممڪن آهي. استادن کي گهرجي ته سوال ترتيب ڏيڻ وقت هيٺ ڏنل نڪتن جو خيال رکن:

- ها، نه ۽ هڪ لفظ تي مشتمل سوال پڇڻ نه گهرجن، پر سوالن ۾ وڌيڪ سببن وارا سوال پڇيا وڃن، جن ۾ ڇو، ڇا، ڪيئن وغيره جهڙا سوال به هجن. گهٽ ۾ گهٽ ڪري اهڙا سوال پڇيا وڃن، جن ۾ شاگردن کي دليلن ذريعي پنهنجي راءِ ڏيڻي پوي.
- بلومز ٽئڪسانومي (Bloom's Taxonomy) جي درجن موجب هر سطح جا سوال تيار ڪرڻ گهرجن.
- سوالن کي سمجهڻ ۽ جواب ڏيڻ لاءِ شاگردن کي مناسب وقت ڏيڻ گهرجي. مشاهدو ۽ مليل معلومات کي ڪم آڻڻ ۽ نتيجن ڪڍڻ جي حوصله افزائي ڪئي وڃي.
- شاگرد جيڪو به چوڻ گهرن، انهن کي ان جي آزادي هجي. غلط جواب جي صورت ۾ ٻين شاگردن کان پڇي سگهجي ٿو يا خود استاد رهنمائي ڪري سگهي ٿو. اهو عمل اهڙي انداز سان ادا ڪيو وڃي، جو شاگرد جي اعتماد کي ڌڪ نه رسي.
- اهڙو ماحول پيدا ڪيو وڃي جو شاگرد خود سوال ترتيب ڏين ۽ پنهنجن ساٿين کان پڇن.

فڪري تحرڪ (Brainstorming):

شاگردن جو ذهن اڀارڻ هڪ اهڙي تدبير آهي، جنهن موجب ڪنهن عنوان تي شاگردن جا خيال ۽ معلومات ڄاڻي، ان عنوان تي معلومات فراهم ڪئي ويندي آهي. جڏهن به ڪو نئون سبق پڙهائڻو هجي ته پهرين ان موضوع بابت استاد ،شاگردن سان ڳالهه ٻولهه ڪري ۽ ان موضوع بابت ڪين ڪجهه جملن ۾ خيال پيش ڪرڻ لاءِ چئي مثلاً: پيشي، موسم يا نظم جي مرڪزي خيال بابت پڇڻ وغيره. سڀني شاگردن جي حوصله افزائي ڪرڻ گهرجي ته جيئن اهي هن سرگرميءَ ۾ شامل ٿين. سڀ ڏنل جواب بورڊ تي لکي، شاگردن کي شامل ڪندي، ان بابت تجزيو ڪرايو وڃي.

ذهن/ تصور جاچڻ (Mind/ Concept Mapping) :

شاگردن جي مدد ڪئي وڃي تہ ڄاڻايل عنوان تي پنهنجن خيالن کي ذهن ۾ ڪيئن ترتيب ڏين. ڪهڙي ڳالهہ پهرين ۽ ڪهڙي پوءِ رکڻي يا لکڻي آهي، جيئن: هو ڪنهن مضمون لکڻ لاءِ ان جي اهم نڪتن بابت لکڻ ۽ متن جي اهم نڪتن جو جائزو وٺي ان کي پيش ڪرڻ وغيره.

اڳڪٿي (Prediction):

هن طريقہ ڪار هيٺ شاگردن کي غور ۽ فڪر جي دعوت ڏئي، انهن جي تخليقي صلاحيتن کي اپاريو ويندو آهي، جيئن:

- شاگرد غور ڪري ڪنهن آکاڻيءَ جي پُڄاڻي ٻڌائي سگهن.
- ڪنهن سوال جي جواب يا نتيجي جو اڳواٽ اندازو لڳائي سگهن.
- تصوير/ واقعي يا ڪنهن ڪتاب جو سرورق (Title) ڏسي، آکاڻي/ عنوان جي اڳڪٿي ڪري سگهن.
- واقعي ۽ ڪردار بابت اڳڪٿي ڪري ٻڌائي سگهن.

ڪلاس ۾ گڏيل بحث مباحثو (Whole Class Discussion):

ڪلاس ۾گڏيل بحث مباحثو هڪ ڪارائتو طريقو آهي، جنهن ذريعي ٿوري ئي وقت ۾ پوري ڪلاس کي سرگرم ڪري سگهجي ٿو. جڏهن ڪنهن نئين سبق جي شروعات ڪرڻي هجي يا سبق پڙهائڻ بعد اندازو لڳائڻو هجي تہ جيڪو ڪجهہ پڙهايو ويو آهي، ان بابت شاگرد ڪيترو ڄاڻن ٿا، اهڙيءَ صورت ۾ هيءَ سرگرمي مناسب آهي. مثال طور ڪو بہ عنوان ڏئي، ڪلاس ۾ بحث مباحثو ڪرايو وڃي.

انفرادي، جوڙن ۾ يا گڏجي سرگرميون ڪرائڻ: (Individual Peer and Group Activities):

ڪنهن هڪ يا هڪ کان وڌيڪ سبق پڙهائڻ وقت، شاگردن جي شرڪت سان هيٺ ڏنل سرگرمين کي استعمال ڪري سگهجي ٿو:

- **انفرادي سرگرمي:** شاگرد کي انفرادي طور سرگرمي ڪرڻ جو موقعو ڏنو ويندو آهي تہ جيئن هو پاڻ کي پُرسڪون ۽ آزاد سمجهي، پنهنجيءَ رفتار سان سکي. اهڙيءَ طرح ان کي پنهنجي ساٿيءَ تي ڀاڙڻ بجاءِ پنهنجين صلاحيتن کي آزمائڻ جو موقعو ملندو. پڙهڻ ۽ لکڻ جي عمل ۾ هن طريقي جو استعمال موزون آهي.
- **جوڙن ۾ سرگرمي:** جوڙن ۾ سرگرمي ڪرڻ سان شاگردن کي شريڪ تي ڪم ڪرڻ جو موقعو ملندو، ان سان گڏ انهن ۾ ٻڌڻ، ڳالهائڻ ۽ ٻولي سکڻ جي صلاحيت واري مشق ۾ اضافو ٿيندو آهي. اهڙيءَ طرح شاگرد پنهنجن ساٿين سان ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ ۾ ڪيٻائيندا ناهن ۽ شاگردن کي مسئلن جي حل ۽ نتيجن کي حاصل ڪرڻ لاءِ اعتماد سان هڪٻئي جي مدد جو موقعو ملندو آهي ۽ پاڻ تي ڀاڙڻ جي صلاحيت پيدا ٿيندي آهي.

- **گروپ ۾ سرگرمي:** ڇئن يا پنجن شاگردن کي گروپ ۾ ڪم ڪرڻ جو موقعو ڏنو ويندو آهي. ائين ڪرڻ سان کين پاڻ ۾ آزاديءَ سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ جو موقعو ملندو آهي. ٻوليءَ جي مهارتن سکڻ ۾ پڻ مدد ملندي آهي .

انهن کي ٻين جي نظرين جو احترام ڪرڻ، پنهنجا خيال پيش ڪرڻ، هڪٻئي جي اصلاح ڪرڻ ۽ خوشگوار ماحول ۾ گڏجي نتيجا حاصل ڪرڻ جو موقعو به ملندو آهي. استاد، سرگرميءَ جي گهرج موجب هڪجهڙن يا مختلف ذهني سطح جي شاگردن جا گروپ ناهي سگهن ٿا. ان ڳالهه جو خيال رکيو وڃي ته هر شاگرد کي شرڪت ڪرڻ جو موقعو ملي.

تصويري خاڪو (Pictorial Illustration):

هن طريقي ۾ شاگردن کي مختلف تصويرون ڏئي، تصويرن جي منظرنگاري ۽ تصويرن جي مختلف جزن جي وضاحت ڪرائي ويندي آهي. اهڙيءَ طرح شاگردن جي خيالن کي اڀاري سگهجي ٿو. ڪهاڻيءَ جي واقعن جي ترتيب ڏياري سگهجي ٿي.

گڏجي لکڻ (Group Writing):

شراڪت ۾ لکڻ، هڪ ننڍي گروپ يا پوري ڪلاس ۾ به ٿي سگهي ٿو. هن طريقي موجب استاد، شاگردن جي مدد سان ڪنهن تقريب جو اکين ڏٺو احوال لکي. لکڻ وقت شعوري طور لفظن جي جوڙجڪ، صورتخطي گرامر، شروعات، مواد ، پڄاڻي وغيره جي حوالي سان اهم نڪتن جون غلطيون ڪري ۽ شاگردن کي چئي ته اسان لکڻ ختم ڪري ٻيهر ورجائينداسين، پوءِ شاگردن جي مدد سان غلطين جي نشاندهي ڪندي، لکت کي اصل شڪل ڏئي. هي ڪم ڪنهن ذهين شاگرد جي مدد سان گروپ جي شڪل ۾ به ڪرائي سگهجي ٿو.

مطالعاتي سير (Field Trip):

هن طريقي موجب مشاهدي ۽ معلومات کي گڏ ڪرڻ لاءِ، شاگردن کي ڪاليج/ اسڪول اندر يا ڪاليج/اسڪول کان ٻاهر مختلف جڳهين تي وٺي وڃي سگهجي ٿو. ان سان شاگردن کي موضوع بابت حقيقي زندگيءَ ۽ پنهنجي ماحول جي مشاهدي بعد معلومات کي گڏ ڪرڻ جو موقعو ملندو آهي، جيئن: جانور، پکي، جيت، ميوا، ٻاجيون ۽ اهم تاريخي ماڳن، مڪانن ۽ عمارتن بابت معلومات حاصل ڪرڻ لاءِ 'اڀياسي سير' جو اهتمام ڪيو وڃي. ان جي پڄاڻيءَ تي شاگردن کي ڳالهائڻ ۽ لکڻ جون سرگرميون ڪرايون وڃن.

سروي (Survey) :

ڪنهن به موضوع جي حقيقتن ۽ راين کي گڏ ڪرڻ لاءِ سروي ڪيو ويندو آهي. هي ڪم انفرادي، جوڙن ۽ گروپ ۾ به ڪيو ويندو آهي. استاد، حقيقتن ۽ معلومات کي گڏ ڪرڻ لاءِ سوالنامو تيار ڪرائڻ ۾ شاگردن جي مدد ڪن ۽ ڪم بابت واضح هدايتون ڏين.

انٽرويو (Interview):

انٽرويو لاءِ ضروري آهي تہ شاگردن کان سوال پهريان ئي ترتيب ڏياريا وڃن. ان سان گڏ شاگردن کي اهڙن سوالن لاءِ بہ تيار ڪيو وڃي، جن وسيلي وڌيڪ ڄاڻڻ (Probing) لاءِ پاڻ ئي ضمني سوال ڪري سگهن. ڪلاس ۾ انٽرويو لاءِ فرضي مشقون بہ ڪرايون وڃن.

رهنمائيءَ سان پڙهڻي (Guided Reading) :

ڪنهن بہ ڪلاس ۾ پڙهڻ وارا شاگرد هڪجهڙا نہ هوندا آهن، انهن جي سکڻ ۽ سمجهڻ جو انداز بہ مختلف هوندو آهي. شاگرد، پنهنجي ذهني قابليت ۽ لياقت آهر پنهنجي رفتار سان سکندا آهن. هيٺ ڏنل طريقن سان شاگردن جي انفرادي ضرورتن جو خيال رکي سگهجي ٿو:

- شاگردن جي تعليمي ضرورتن، ذهني سطح ۽ دلچسپيءَ مطابق اهڙو مواد چونڊيو وڃي. قابليت جي لحاظ کان شاگردن جا گروپ جوڙيا وڃن. هڪ ئي ڪهاڻي ۽ متن هر گروپ کي ڏنو وڃي ۽ مواد، شاگرد جي قابليت مطابق آسان ۽ ڏکيو ڏنو وڃي. اهڙيءَ طرح تفهيمي سوال بہ هر گروپ جي تعليمي قابليت مطابق ڏنا وڃن.
- ڪنهن بہ موضوع تي، جوڙن ۾ پڙهائي اهڙيءَ طرح ڪرائي وڃي جو هڪ شاگرد ٻئي جو مددگار ثابت ٿئي. سمعي ۽ بصري امدادي شين جو استعمال پڻ ڪيو وڃي.
- ڪي شاگرد متحرڪ رهي بهتر ڪارڪردگيءَ جو مظاهرو ڪندا آهن، جڏهن تہ ڪي شاگرد هڪ ئي جڳهہ تي ويٺي اثرائتي ڪارڪردگي ڏيکاريندا آهن. اهڙيءَ طرح شاگرد جي مزاج مطابق اهڙو ماحول پيدا ڪيو وڃي، جيئن هر شاگرد پنهنجي صلاحيت مطابق پڙهڻ واري عمل ۾ ڀرپور حصو وٺي سگهي.

رول پلي ۽ ڊرامو (Role Play and Drama):

رول پلي ۽ ڊرامي ذريعي شاگردن کي اعتماد سان ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ، مڪالما تيار ڪرڻ ۽ پيشڪش جو موقعو ملندو آهي. پنهنجن دوستن سان گڏجي پيش ڪرڻ ۾ شرڪت جو احساس پيدا ٿيندو آهي ۽ تخيلاتي ۽ تخليقي صلاحيتن جي نشوونما ٿيندي آهي. استاد موضوع ۽ ڪردارن جي چونڊ ڪرڻ ۾ شاگردن جي مدد ڪن ۽ مختلف مڪالمن، ڳالهائڻ ۽ ادا ڪرڻ ۾ انهن جي رهنمائي ڪن. رول پلي ۽ ڊرامي جي عنوانن جي چونڊ شاگردن جي ماحول، مشاهدي ۽ تجربي آهر ڪئي وڃي.

پراجيڪٽ (Project):

هن طريقي وسيلي شاگردن کي موضوع/ عنوان ڏنو ويندو آهي. انهن کي ڪلاس ۾ يا ڪلاس کان ٻاهر موضوع جي حل ۽ ان جي خاص نڪتن ڄاڻڻ ۽ حل ڪرڻ جو موقعو ملندو آهي. اهڙن موضوعن جي چونڊ ڪئي وڃي، جنهن ۾ ٻوليءَ جي مهارتن جو مناسب استعمال ممڪن هجي. گروپ ۾ شاگردن کان پراجيڪٽ جي مختلف نڪتن تي ڪم ڪرايو وڃي .

ٽيڪنالاجي (Technology):

ڊجيٽل ٽيڪنالاجي، هن دور ۾ هر فرد جي ضرورت آهي. ڪلاس ۾ اهڙيون سرگرميون ڪرايون وڃن، جن ۾ شاگردن کي موبائيل، ڪئميرا ۽ ويڊيو وغيره مان معلومات گڏ ڪرڻ ۽ استعمال ڪرڻ جو موقعو ملي. ڪاليج/ اسڪول ۾ جيڪڏهن ڪمپيوٽر ۽ انٽرنيٽ جي سهوليت موجود آهي ته ان مان به فائدو ورتو وڃي.

پورٽ فوليو (Portfolio):

پورٽ فوليو، شاگردن جي مختلف وقتن تي ڪيل نصابي ۽ هم نصابي ڪمن جو رڪارڊ هوندو آهي ۽ ان مان شاگردن جي ڪارڪردگيءَ جو پڻ ڪاتو لڳائي سگهجي ٿو.

هن ۾ شاگردن جا لکيل مضمون، ڪهاڻيون، تقريرون ۽ ٻيون تحريرون، جائزي ۽ آزمائش جو رڪارڊ، چيڪ لسٽ، سکيا جي تعليمي حاصلات، مختلف سرگرمين جي تصويرن وغيره جو رڪارڊ اچي وڃي ٿو.

جائزو (Assessment):

ٻوليءَ جي مهارتن جي تدريسي ڪاميابيءَ جو جائزو وٺڻ تمام ضروري آهي .جائزو فوري ۽ مُدي وار بہ ٿيندو آهي، پر جائزي ۾ شاگردن جي انفراديت، تخليقي صلاحيت، اظهار، ابلاغ جي صحت ۽ رواني کي آڏو رکڻ ضروري آهي. جائزي ذريعي استاد ۽ شاگرد، ٻنهي جي بهتريءَ لاءِ جاڻ فراهم ڪئي ويندي آهي. جائزي ذريعي شاگردن جي قابليت جي معيارڪي پرکيو ويندو آهي.

هيءَ نصاب، شاگردن جي ياداشت کي پرکڻ بدران سنڌي ٻوليءَ جي استعمال کي جاچڻ تي وڌيڪ اهميت ڏئي ٿو. هن نصاب ۾ ٻوليءَ جي بنيادي مهارتن سان گڏ ٻوليءَ جي بين مهارتن کي استعمال ڪندي، اضافي مطالعي جي مواد کي پڙهي، سمجهي ۽ ان کي استعمال ڪرڻ جي صلاحيت تي وڌيڪ زور ڏنو ويو آهي.

جاچ جو مقصد:

جائزي کي سکڻ ۽ سيکارڻ جي عمل کان ڌار نٿو ڪري سگهجي. ان جو سڀ کان اهم مقصد شاگردن جي ڪارڪردگيءَ کي بهتر بنائڻ آهي. جائزو، شاگردن جي حاصل ڪيل سکيا کي جاچڻ ۾ مدد ڪندو آهي. جائزو، استادن کي ان قابل بنائيندو آهي تہ جيئن اهي ڄاڻي سگهن تہ تدريس جا مقصد ڪيتري حد تائين حاصل ٿي رهيا آهن .انهن جي نتيجن جي بنياد تي اهي پنهنجي تدريسي طريقن کي بهتر ڪري سگهن ٿا. جائزي ۾ شاگردن جي ٻوليءَ جي بنيادي مهارتن(ٻڌڻ، ڳالهائڻ، پڙهڻ ۽ لکڻ) سان گڏ هن سطح تي تقرير، پسنديدگي ۽ تنقيد تخليقي تحرير، زبان شناسي ۽ خاص طور تي زندگيءَ جي مهارتن جي جاچ لاءِ مختلف حڪمت عمليون جوڙڻ تي زور ڏنل آهي. سنڌي ٻوليءَ جي تدريس جي امتحان ۾ گهٽ ڪري ڳالهہ ٻولهہ ۽ تقريري صلاحيتن جي جائزي وٺڻ جو جوڳو بندوبست نہ ٿو ڪيو وڃي. ان حقيقت کان انڪار نہ ٿو ڪري سگهجي تہ ٻوليءَ ۾ ڳالهہ ٻولهہ ۽ تقرير کي بنيادي اهميت حاصل آهي، پر انهن جي امتحان نہ هئڻ ڪري استاد انهن جي سکيا تي گهربل ڌيان نٿا ڏين. ان لاءِ تقرير ۽ ڳالهہ ٻولهہ جي جاچ کي امتحان جو حصو بنائجي تہ جيئن شاگردن جي اُچار، لهجي، رواني، بيان جي حُسن ۽ خطابت کي جاچي سگهجي. درسي ڪتاب جي سبقن جي مشقن ۾ ان پهلوءَ جو بہ بندوبست ڪيو وڃي. مشقن ۾ ڪجهہ مهارتون معروضي آزمائش جي مدد سان ۽ گهڻيون مشقون موضوعي جوابن وسيلي جاچيون وڃن. ڪجهہ مهارتن کي جاچڻ لاءِ عملي سرگرميون ڏنيون وڃن.

جاچ جا قسم:

شاگردن جي قابليت جاچڻ جا ڪيترائي قسم آهن. جيئن: سکيا جي دوران جاچ (Formative Assessment) مجموعي سکيا جي جاچ (Summative Assessment) وغيره.

سکيا جي دوران جاچ (Formative Assessment):

تدريس دوران جاچ ۾ اهڙا رسمي ۽ غير رسمي طريقا شامل ڪيا وڃن، جيڪي استاد، سکڻ ۽ سيکارڻ جي عمل دوران استعمال ڪندو آهي ته جيئن تدريسي طريقن ۾ تبديلي ڪري شاگردن جي ڪارڪردگيءَ کي بهتر ڪري سگهجي. جاچ جو هيءُ طريقو استادن کي ان قابل بڻائيندو آهي ته شاگردن کي مقرر ڪيل هدف تائين پهچائي سگهي.

مجموعي سکيا جي جاچ (Summative Assessment) :

مجموعي يا اختتامي جاچ مخصوص مدي دوران(سبق جي پڄاڻي، هفتيوار، ماهوار، ٽه ماهي، ڇهه ماهي ۽ ساليانی) ورتي ويندي آهي، جنهنجو مقصد شاگردن جي تعليمي ڪارڪردگيءَ ۽ مهارتن جي 'سکيا جي حاصلات' جي پرک ڪرڻ آهي. ان لاءِ آزمائشي پرچا تيار ڪيا ويندا آهن.

سکيا دوران ۽ مجموعي /اختتامي جاچ جي تياري ۾ هيٺ ڏنل ڳالهين کي ڌيان ۾ رکجي:

- ڏنل 'سکيا جي حاصلات' کي آڏو رکي آزمائش تيار ڪئي وڃي.
- تفهيم ۽ گرامر جي جاچ لاءِ درسي ڪتاب يا ٻيو ڪو متن ڏنو وڃي ۽ ان مان ئي تفهيم ۽ گرامر جا سوال تيار ڪيا وڃن .سوالن ذريعي متن مان ئي گرامر جا تصور به جاچي سگهبا.
- ٻوليءَ جي مهارتن ۾ شاگردن جي ڪارڪردگي جاچڻ لاءِ زباني ۽ تحريري آزمائشون تيار ڪيون وڃن، ۽ انهن آزمائشن ۾ موضوعي ۽ معروضي سوال خاص تناسب سان شامل ڪيا وڃن.
- آزمائش سان گڏوگڏ جاچ لاءِ معيار ۽ ريوبرڪ (Rubric) به ضرور آڏو رکي وڃي ته جيئن انصاف سان هر شاگرد جي ڪارڪردگيءَ جي پروڙ پئجي سگهي.
- مشقي سرگرميون، شاگردن جي ذهني سطح کي آڏو رکي وڏ ۾ وڏ ڏنيون وڃن. مشقي سوالن ۾ مختلف قسمن جي سوالن کي جوڳي نمائندگي ڏني وڃي، مثال طور: تفهيمي،تنقيدي ترغيبي، لساني، اضافي مطالعي ، تخليقي سگهه کي اجاگر ڪرڻ وارا سوال ۽ اعلىٰ درجي جي حاصلات جي ڪوشش کي به يقيني بنايو وڃي. سوالن ۾ معروضي سوال به هجن. سوال ترتيب ڏيڻ وقت بلوم ٽئڪسانامي (Bloom's Taxonomy) کي ضرور آڏو رکيو وڃي.
- آزمائش ترتيب ڏيڻ وقت سوالن ۾ ٻولي سادي ۽ سولي استعمال ڪئي وڃي ۽ سوالن جي ترتيب آسان کان مشڪل لفظن ڏانهن هجي.
- درسي ڪتاب ۾ ڏنل مشقي سوالن وسيلي به شاگردن جي 'سکيا جي حاصلات' کي جاچي سگهجي ٿو. مشقون شاگردن جي ذهني سطح مطابق هجن ۽ تدريسي عمل ۾ انهن جو عملي مشاهدو، تجربو ۽ مظاهرو ڪيل هجي. جائزي وٺڻ وقت ان ڳالهه جو خاص خيال رکجي ته ٻوليءَ جا تدريسي مقصد'معيار'، 'مرحليوار حدَ'۽ جيڪي'سکيا جي حاصلات' مقرر ڪيا ويا آهن انهن مطابق ئي جائزو ورتو وڃي.

سوالن جا قسم:

.1 معروضي سوال (Objective Questions):

هن قسم جي سوالن ۾ هڪ سوال لاءِ گهڻن جوابن مان، شاگردن کي درست جواب چونڊڻو پوندو آهي .يا وري متبادل جوابن وارا سوال جواب، غلط ۽ درست فقرا، مختصر سوالن جا جواب، وغيره شامل آهن.

.2 موضوعي سوال (Subjective Questions):

موضوعي سوالن جي جوابن کي شاگرد پنهنجن لفظن ۾ پاڻ ناهي تفصيل سان لکندا آهن. ان قسم جي سوالن کي جاچڻ لاءِ معياري ريوبرڪ (Rubric) تيار ڪئي ويندي آهي. جنهن ۾ تفهيمي سوال، مرڪزي خيال، خلاصو لکڻ، تشريح ڪرڻ، مضمون، درخواست، خط، ڪهاڻي، افسانو، ڊرامو ۽ ناول وغيره لکڻ ۽ انهن جي فرق کي سمجهڻ، ترڪيب ۽ راءِ ڏيڻ (پسنديدگي ۽ تنقيد) وغيره شامل آهن، جن کي جاچڻ لاءِ جواب ۾ ڏنل متن جو موضوع سان لاڳاپو، طوالت، ربط، صورتخطي، بيهڪ جي نشانين ۽ گرامر جي درست استعمال کي به جاچجي.

جاچ جو معيار (Rubric):

شاگردن جي ڪارڪردگي جاچڻ ۽ پيشه وراڻا فيصلي لاءِ مڪمل رٿابندي تحت تيار ڪيل ريوبرڪ، موضوعي سوالن جي جاچ لاءِ مددگار ثابت ٿيندي آهي. ريوبرڪ ۾ مارڪن جي مناسب ورهاست ۽ انهن جا تفصيل ڏنل هوندا آهن. شاگردن کي به ان بابت آگاهي ڏيڻ گهرجي.

نمونو:

هيٺ ڏنل هدايتن مطابق سوال جوجواب پرڪيو وجي:

ڪل مارڪون 16

S.No	مارڪون	بيان	Assessment Area
1	3	❖ پورو جواب موضوع ۽ اشارن جي مطابق هجي	مواد
	2	❖ جواب جاوڏيڪ حصا موضوع ۽ اشارن مطابق هجن	
	1	❖ جواب جا ڪجھ حصا موضوع ۽ اشارن مطابق هجن	
	0	❖ جيڪڏهن جواب موضوع ۽ اشارن مطابق نہ هجي	

2	2 1 0	❖ خيالن جي چونڊ مڪمل طور تي درست هجي ❖ خيالن جي چونڊ ڪجهه حد تائين درست هجي ❖ خيالن جي چونڊ مڪمل طور تي درست نہ هجي.	خيالن جي چونڊ
3	2 1 0	❖ واقعن / آکاڻين / خطن / اخباري رپورٽن وغيره جوخاڪو مڪمل طور تي درست هجي. ❖ خاڪو ڪجهه حد تائين درست هجي ❖ خاڪو درست نہ هجي	خاڪو
4	2 1 0	❖ ترتيب ۽ تسلسل.مڪمل طور تي درست هجي ❖ ترتيب ۽ تسلسل ڪجهه حد تائين درست هجي ❖ ترتيب ۽ تسلسلدرست نہ هجي	ترتيبءَ تسلسل
5	1 0	❖ بيهڪ جي نشانين جو درست استعمال ٿيل هجي ❖ بيهڪ جي نشانين جو درست استعمال نہ ٿيل هجي	ٻوليءَ جو استعمال
6	1	❖ صورتخطيءَ جو درست استعمال ٿيل هجي ❖ ٽن غلطين کي نظرانداز ڪيو وڃي بشرطيڪ اهي غلطيون مرڪزي خيال تي اثرانداز نہ ٿين	
7	2 1 0	❖ جملا گرامر جي لحاظ کان درست هجن ❖ جملا گرامر جي لحاظ کان ڪجهه درست هجن ❖ جملا گرامر جي لحاظ کان درست نہ هجن	
8	3 2 1 0	❖ علم بيان جو درست استعمال ٿيل هجي ❖ علم بيان جو ڪجهه استعمال ٿيل هجي ❖ علم بيان جو درست استعمال ڪيل نہ هجي ❖ علم بيان جو استعمال ڪيل نہ هجي	

امتحاني پيپر جو خاڪو ۽ مارڪن جي ورهاست

(يارهين ۽ ٻارهين ڪلاس لاءِ)

نثر:

• مضمون	10 مارڪون
• سبقن مان سوال	15 مارڪون
• سبق جو خلاصو	10 مارڪون

نظم:

• شعرن جي سمجهاڻي	10 مارڪون
• شاعر جي زندگيءَ تي مختصر نوٽ	5 مارڪون

• سنڌي ادب جي تاريخ	10 مارڪون
• ناول	10 مارڪون
• گرامر (اٺ لفظ ۽ قسم)	10 مارڪون
• اصطلاح/ محاورو - پهاڪو/ چوڻي	05 مارڪون
• اشتقاق	05 مارڪون
• تشبيهه- استعارو- مجازمرسل- ڪنايو	02 مارڪون
• تجنيس ۽ صنعت	04 مارڪون
• شاعريءَ جون صنفون	04 مارڪون

ٽوٽل مارڪون	100 مارڪون

سنڌي ٻوليءَ جي نصاب لاءِ 2019 لاءِ سنڌي ٻوليءَ جي

ماهرن ۽ استادن جي ڪاميٽي

.1	**غلام اصغر ميمڻ** **ڊائريڪٽر** **اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ، ڄامشورو**	**نگرانِ اعلىٰ**
.2	پروفيسر، ڊاڪٽر غلام علي الانا اڳوڻو وائس چانسلر، يونيورسٽي آف سنڌ، ڄامشورو اڳوڻو وائس چانسلر، علامه اقبال اوپن يونيورسٽي اڳوڻو چيئرمئن، سنڌي لئنگويج اٿارٽي، حيدرآباد	ڪنوينئر
.3	ڊاڪٽر محمد علي مانجهي ڊائريڪٽر، اين-اي- بلوچ، انسٽيٽيوٽ آف هيريٽيج ريسرچ، سنڌ	ميمبر
.4	ڊاڪٽر پروين موسىٰ ميمڻ ايسوسيئيٽ پروفيسر (رٽائرڊ)، گورنمنٽ نذرت گرلس ڊگري ڪاليج حيدرآباد	ميمبر
.5	ڊاڪٽر سعيده شفيق ميمڻ ايسوسيئيٽ پروفيسر، گورنمنٽ نذرت گرلس ڊگري ڪاليج حيدرآباد	ميمبر
.6	محترم شفيع محمد چانڊيو اڳوڻو سبجيڪٽ اسپيشلسٽ، سنڌ ٽيڪسٽ بُڪ بورڊ، ڄامشورو	ميمبر
.7	محترم دلشاد احمد ڏيٽو اسسٽنٽ پروفيسر، گورنمينٽ نارمل آرٽ ٽيچرس ٽريننگ سينٽر، حيدرآباد	ميمبر
.8	محترم محمد اسماعيل ٽيبو ليڪچرار سنڌي، گورنمينٽ سچل سرمست ڪامرس ڪاليج، حيدرآباد	ميمبر
.9	محترم عنايت علي اُنڙ ليڪچرار، سپريئر ڪاليج آف سائنس، حيدرآباد	ميمبر
.10	محترم عبدالحميد ڪوسو ليڪچرار، گورنمينٽ ايليمنٽري ڪاليج آف ايجوڪيشن (مين) حيدرآباد	ميمبر
.11	محترما تحسين ڪوثر انصاري ڊپٽي ڊائريڪٽر، اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ، ڄامشورو	ميمبر
.12	محترم محمد ادريس جتوئي ڊپٽي ڊائريڪٽر (سنڌي)، اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ، ڄامشورو	ميمبر/ سيڪريٽري

سنڌي ٻوليءَ جي نصاب لاءِ
ماهرن جي نظرثاني ڪاميٽي

1.	**پروفيسر، ڊاڪٽر غلام علي الانا** اڳوڻو وائس چانسلر، يونيورسٽي آف سنڌ، ڄامشورو اڳوڻو وائس چانسلر، علامہ اقبال اوپن يونيورسٽي اڳوڻو چيئرمئن، سنڌي لئنگويج اٿارٽي، حيدرآباد	**چيئرمين**
2.	ڊاڪٽر محمد علي مانجهي ڊائريڪٽر، اين-اي- بلوچ، انسٽيٽيوٽ آف هيريٽيج ريسرچ، سنڌ	ميمبر
3.	ڊاڪٽر سعيده شفيق ميمڻ ايسوسيئيٽ پروفيسر، گورنمنٽ نذرت گرلس ڊگري ڪاليج حيدرآباد	ميمبر
4.	ڊاڪٽر الطاف محبوب جوکيو اسسٽنٽ پروفيسر، گورنمينٽ ڊگري ڪاليج، ڪنديارو	ميمبر
5.	محترم دلشاد احمد ڏيٿو اسسٽنٽ پروفيسر، گورنمينٽ نارمل آرٽ ٽيچرس ٽريننگ سينٽر، حيدرآباد	ميمبر
6.	محترما تحسين ڪوثر انصاري ڊپٽي ڊائريڪٽر، اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ، ڄامشورو	ميمبر
7.	محترم محمد ادريس جتوئي ڊپٽي ڊائريڪٽر (سنڌي)، اداره نصاب، جائزو ۽ تحقيق سنڌ، ڄامشورو	ميمبر/سيڪريٽري